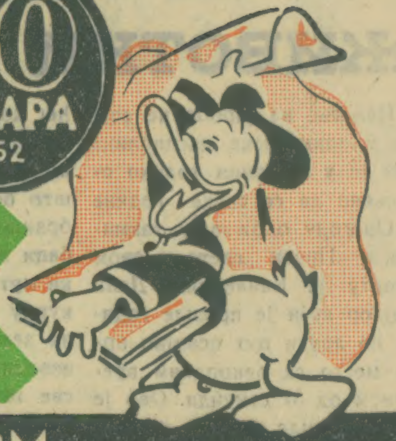
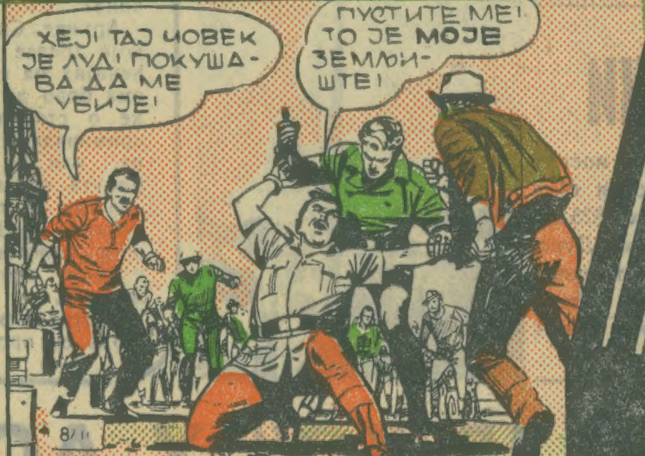
ПОЛИТИКИН
ЗАБАВНИК

Година XXIII - Број 515
Субота, 11. новембар 1961.

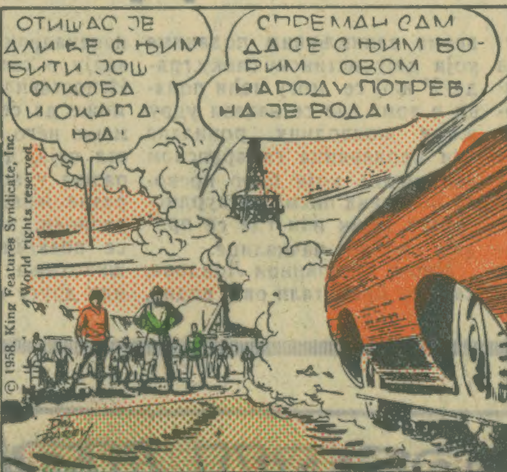
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

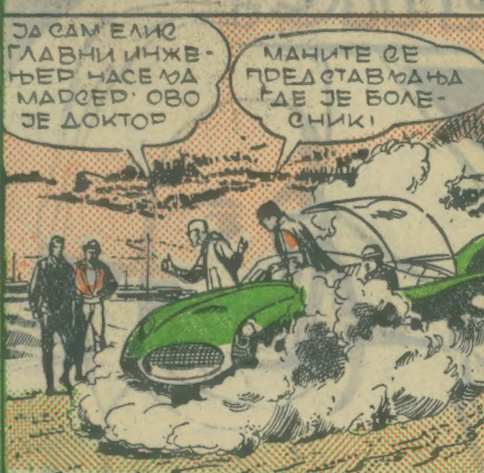

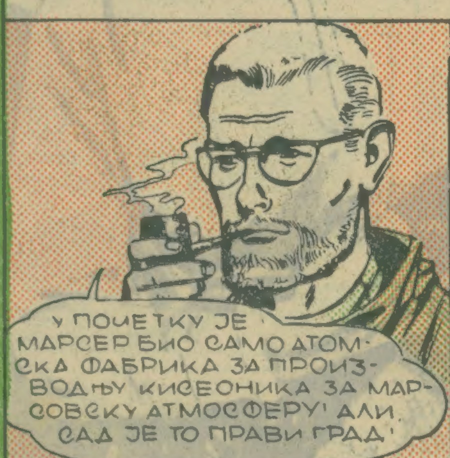

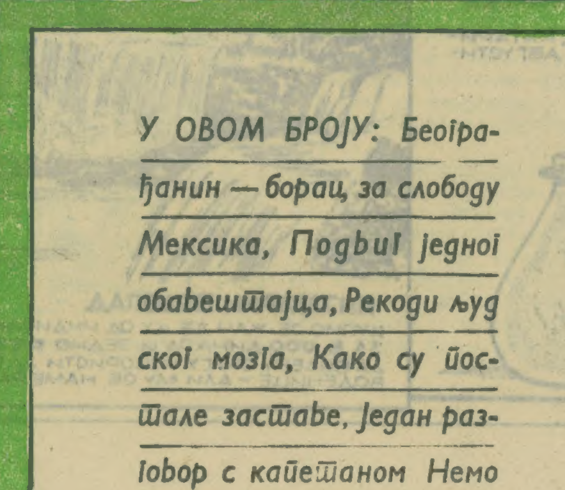

У ОВОМ БРОЈУ: Београђанин — борац за слободу Мексика, Подвиг једног обавештајца, Рекорди људског мозга, Како су постале заставе, Један разговор с капетаном Немо

КРОЗ ВЕКОВЕ

НЕГДЕ У ШКОТСКОЈ

Већ 300 година енглеска државна благајна исплаћује 175 фунти годишње за одржавање једног замка који заправо никад није ни постојао. Замак се наводно налази „негде у Шкотској". Овај новац исплаћује се од времена Чарлса II (1630—1685) који је измислио његово постојање да би попунио своју кесу која је често била празна.

ПРЕИСТОРИЈСКИ БУМЕРАНГ

Пре 50.000 година људи су живели искључиво од лова. Најновија ископавања показала су да су они тада, по-

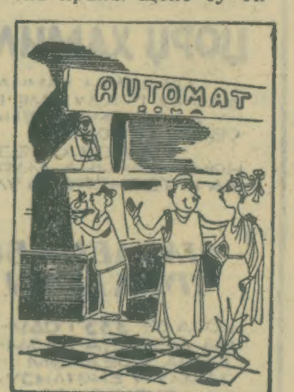
ред другог примитивног оружја, имали и бумеранг за који се све до скора сматрало да је изум каснијих времена и да је његова употреба ограничена на Аустралију.

РАТ ЛЕДЕНИМ КУГЛАМА

„Хладни рат" у правом смислу речи била је топовска битка код Смоленска за време Наполеоновог похода на Русију. Наиме, Французи су остали без муниције, тако да су били приморани да из неких батерија испаљују ледене кугле.

ЗА ТАНКЕ КЕСЕ

Још у старом Риму постојали су аутоматски бифеи у којима се могла добити разноврсна храна. Цене су би-

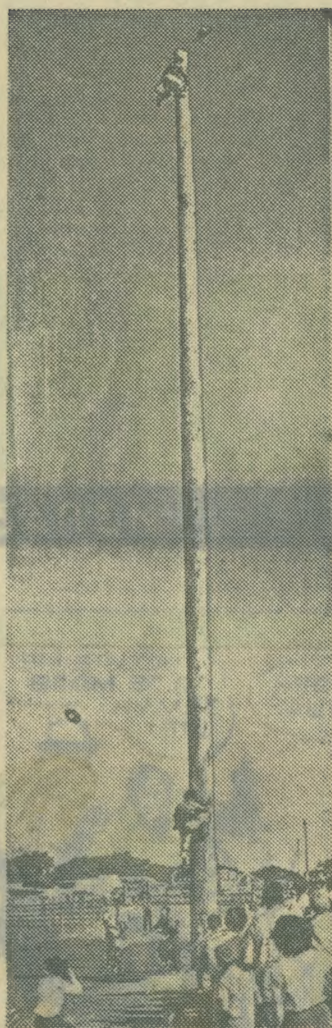

ле прилично ниске јер су се гости у њима сами послуживали, тако да су у њих обично сврађали младићи с танким кесама.

ВЕШТИНА — ЖИВОТНИ ПОЗИВ

Пењање на јарбол не спада у олимпијске дисциплине али је у Америци толико омиљено да се сваке године у Орегону одржавају такмичења. Првак света у овом спорту је Канађанин Дани Сајлор који је прошле године по други пут освојио прво место са рекордним временом од 37 секунди. Ово је за 2 секунде слабије од његовог личног рекорда али је за 7 секунди боље од следећег конкурента. За спуштање са јарбола Данију је потребно свега 6 секунди. Да би што боље приказао ту своју брзину он са врха јарбола баци шешир у ваздух и сваки пут овај падне читаву секунду после његовог силаска на земљу. На врху јарбола изводи гимнастичке вежбе и све што се у овом спорту може постићи усавршио је до виртуозности. Дани Сајлор је од ове вештине направио животни позив — и не живи лоше.

Најдужи

Најдужи путнички мост у западној Европи гради се у Дуизбургу. Његових 1825 метара премостиће луку Дуизбург највећу у унутрашњости Европе, и канал Рајна—Херн, као и још низ мањих путева.

СКОТЛАНД ЈАРД СЕ МОДЕРНИЗУЈЕ

Најславнија полиција на свету нерадо одбацује своје традиције због којих је постала легендарна. Деценијама су њу држали: детектив, тих и проницљив човек без униформе и углађена понашања, и учтиви полицајац у плавој униформи са филцаном шапком. Први је у кабинетској тишини пуној дима од луле разматрао најсложеније криминалне проблеме, а други је учтиво, готово уз црквени церемонијал, ословљавао особе које треба да ухапси:

— Да ли вам можда не би било незгодно да ме отпратите до прве станице?

Архиве Скотланд јарда које долазе у ред најуређенијих на свету, могу веома брзо да пруже податке о стотинама хиљада криминалаца и злочинаца, или да за неколико минута одговоре, рецимо, „колико је полицајаца изгубило радних часова због боловања од грипа у току протеклих шест месеци".

Златна времена Скотланд јарда су прошла. Његови уобичајени методи против разних моторизованих провалника, банака, садиста, убица и фалсификатора наоружаних електронским инструментима и ултразвучним апаратима, више не помажу, па је приморан да их модернизује. Уведена је „полиција шарених ноктију" како Лондонци називају жене-полицајце које су се појавиле пре неколико година. Женска секција Скотланд јарда води борбу против беспосличења, прихвата изгубљену децу или девојке које су напустиле дом без сагласности родитеља и служи као мамац разним силеџијама и убицама.

Друга новост у раду Скотланд јарда је новијег датума. Мотоцикли Тријумф, Нортон и други који развијају брзине од преко 200 километара на сат, или још бржа спортска кола као и друга средства која стоје на расположењу модерним криминалцима, толико су застарела да Скотланд јард чине смешним. Зато је недавно у Лондону донета крупна одлука: да се најславнија полиција наоружа са 12 спортских болида који јуре по 280 километара на сат и већ после неколико тренутака у стању су да улове сваког бегунца.

Најзад, припрема се и трећа, најкрупнија модернизација Скотланд јарда. Уместо традиционалних пендрека полицајци ће добити најмодерније ватрено оружје и знатно већу слободу да га употребе.

„КО ЈЕ КО" У ЛОНДОНУ

Британски новинар Дени Пирсон пуних 25 година је у једном лондонском листу одговарао на питања читалаца. Посао није био лак, јер и поред многобројних адресара, телефонских именика и огласа, купцима није било лако да дођу до потребних података. Други су тражили помоћ да пронађу неке установе, удружења и организације.

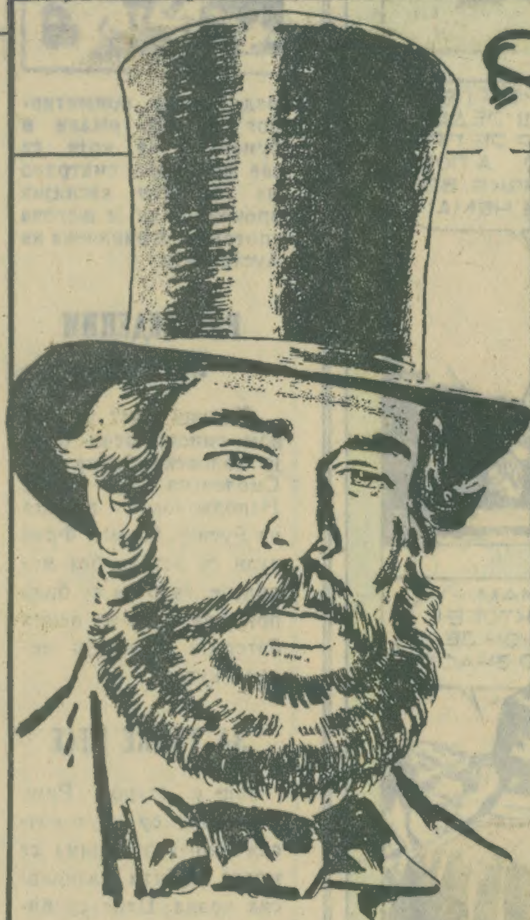
После низа година проведених на том послу Пирсон је решио да сакупљене податке објави у једној књизи која би помогла његовим суграђанима да се snađу сами. Средио је картотеку објављених података и недавно издао књигу „Ко је ко" у Лондону.

Не само да се она показала као практичан водич кроз Лондон, него обилује и веома занимљивим подацима који дају истинску слику града. У њој се могу наћи подаци о томе где се налази удружење подводних ронилаца или продавница са арапском керамиком, који биро преводи пословна писма на курдистански језик или где се продају сребрне чачкалице.

Многи становници Лондона, када су прочитали овај водич, изненадили су се како мало знају о свом рођеном граду. Испоставило се да у Лондону може да се купи ни више ни мање него 320 различитих врста чаја, да у граду постоји радња у којој се изнајмљују разне животиње, па чак и слонови, или радња у којој се позајмљују коже разних животиња за маскен-балове или друге приредбе. Детаљно су изнесене врсте кожа и њихове величине тако да их има за сваки узраст и дебљину.

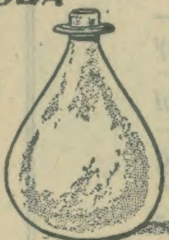
Набројано је 3.600 антикварница, 4.000 удружења разних сакупљача реткости, дате адресе биоскопа са слушалицама за глуве, трговине са 30 милиона дугмади, продавнице са бумеранзима или холандским порцеланом, наведене и разне друге занимљивости које ће привући туристе када буду посетили ову земљу и њен главни град.

Ripley's Веровали или не!

ЏОРЏ ХАМИЛТОН

ОСНИВАЧ ХАМИЛТОНА (САД) ДАО ЈЕ ГРАДУ ИМЕ ПО СВОМ ПРЕЗИМЕНУ, А УЛИЦАМА ИМЕНА СВИХ ЧЛАНОВА СВОЈЕ ПОРОДИЦЕ — ЏОНОВА, ЏЕЈМСОВА, КАТАРИНИНА, ХАНИНА, МАРИЈИНА, АВГУСТИНА И ТЕРНЕРОВА УЛИЦА

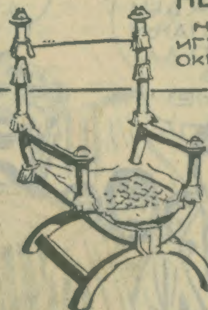
СТАКЛЕНА БОЦА ПУНА КРВИ,

КОЈА ЈЕ 333 ГОДИНА ЛЕЖАЛА ЗАЗИДАНА У ЈЕДНОМ ЗАМКУ У ЕНСТЛИЈУ (ЕНГЛЕСКА) НАЂЕНА ЈЕ У ТЕЧНОМ СТАЊУ

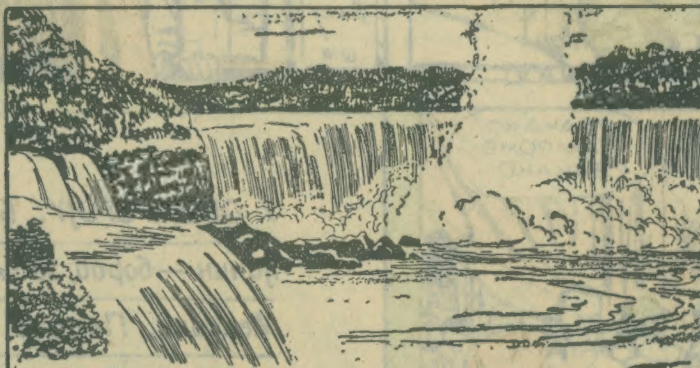
НЕДЛИНГЕН

НЕМАЧКИ ГРАД ЧУВЕН ПО ИЗРАДИ ИГРАЧАКА ПОДСЕЋА ПО СВОМ ПЛАНУ НА ОКРУГАО КАРТОН ПУН ИГРАЧАКА

КРУНИДБЕНА СТОЛИЦА

КОЈА СЕ ЧУВА У КАТЕДРАЛИ ЈОРКА (ЕНГЛЕСКА) И НА КОЈОЈ СУ КРУНИСАНИ РИЧАРД III И ЏЕМС I БИЛА ЈЕ НЕКАД ПРЕСТО САКСОНСКИХ КРАЉЕВА

НИЈАГАРИН ВОДОПАД

КУПИО ЈЕ ЖАН ДЕ КУ ОД ИНДИЈАНАЦА 1788 ГОДИНЕ ЗА 5.000 ДИНАРА И ЈЕДНО ЋЕБЕ ОН ЈЕ НАМЕРАВАО ДА ВОДЕНУ СНАГУ ИСКОРИСТИ ЗА ПОКРЕТАЊЕ ЈЕДНЕ ВОДЕНИЦЕ — АЛИ МУ СЕ НАМЕРА ИЗЈАЛОВИЛА

ЖЕНА ЧИЈЕ СУ РУКЕ БИЛЕ ЈАЧЕ ОД ЧЕЛИКА!

ЕЛИЗАБЕТА КОЈА СЕ 1363 ГОДИНЕ УДАЛА ЗА НЕМАЧКОГ ЦАРА КАРЛА IV БИЛА ТОЛИКО СНАЖНА ДА ЈЕ МОГЛА ДА РАЗДЕРЕ ОКЛОП ОД ЧЕЛИЧНИХ ЛАНАЦА ГОЛИМ РУКАМА!

ШАЛЕ ГЕОГРАФИЈЕ

Становнике америчког града Детроита изненадио је недавно текст извештаја метеоролошке службе објављен у локалном листу. Текст гласи: „Јуче је у Рају било хладније, него у Паклу". Не, ово није била никаква шала. Наиме, означеног дана у градићу Передајс, чије име на енглеском значи „рај", температура је износила 20 степени испод нуле, док је у варошици Хел, што опет у преводу значи „пакао", била забележена температура од плус пет степени.

КЛИНИКА ЗА ПТИЦЕ

Шведско Друштво за заштиту животиња из Гетеборга основало је на обали Северног мора низ клиника за галебове и друге морске птице које се замажу мазутом.

Клинике су снабдевене сушионицама са топлим ваздухом, инфрацрвеним зрацима и специјалним кадама. Пошто се птице окупају и осуше остају по више дана на јачој храни ради опоравка.

ЗА ЈЕДНО ВЕЧЕ

Када је у славу 300 година битке код Сигета хрватски песник и књижевни критичар Фрањо Марковић написао песму „Последњи часови Зрињског" у спомен на овог сигетског јунака, Иван Зајц се прихватио да је компонује. Текст песме који је почињао: „У бој, у бој; мач из тока, браћо! Нек' душман зна како мремо ми!" — толико га је занео да те вречери није ни легао да спава. Писао је без предаха и до јутра је партитура била готова — а, ево, живи већ читав век. Унео ју је доцније у своју познату оперу „Никола Шубић Зрињски",

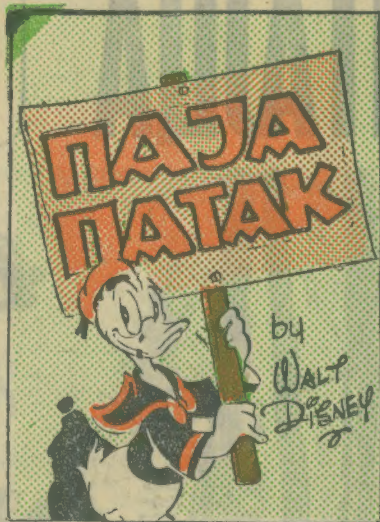
ДО МОСТА

На слици су приказане спиралне степенице, али немојте помислити да оне воде на врх неког старог замка. Не, оне просто омогућавају пешацима да се попну на модерни мост који је сагра]ен на Рајни у Келну.

ИМАЛЕ СРЕЋУ

Пре кратког времена један аутобус са америчким туристима склизнуо је с пута и пао у језеро Фирвалстетерзе у Швајцарској. Готово сви путници су страдали сем две жене, Норе Паније и Аните Винтер, које су имале срећу да изнесу живу главу захваљујући једном псу. Дино, снажни боксер, седео је поред свог господара вође пута, Швајцарца Ханса Гута, крај отвореног прозора. Кад је аутобус почео да тоне, пас се провукао кроз прозор, а за њим и жене; обе су успеле да се ухвате за огрлицу пса и он их је пливајући извукао на обалу.

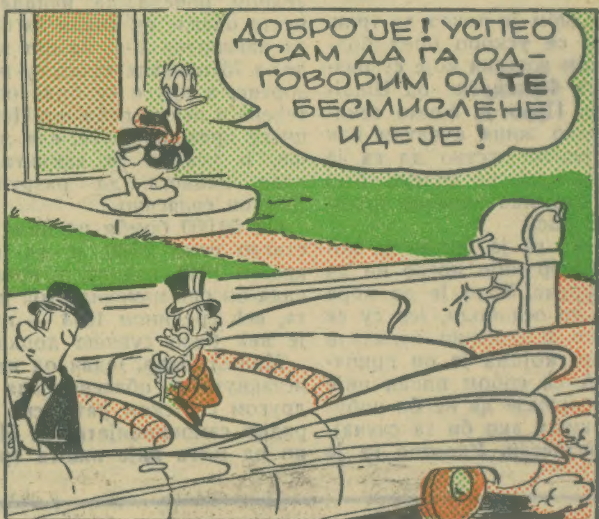

Уснули град

На узаном гребену високих Анда, 120 километара северозападно од главног града племена Инка Кузцо, недавно се окупила група људи, Американаца и Перуанаца, да би присуствовала откривању бронзане спомен-плоче, постављене у част америчког археолога Хирама Бигама који је пре педесет година открио овај прекрасни град.

Археолози су установили да је овај град стар шест хиљада година, што значи да је старији од Вавилона пуних хиљаду година. На планинском седлу он је опасан бедемом од гранита и у њега се улази кроз џиновске вратнице.

Међу градским зидинама налазе се рушевине више од хиљаду домова, храмова, палата и степеница од белог гранита.

Све до прве половине шеснаестог века град је био једно од седишта владара Инка. Са доласком Шпанаца, он је 1533. године порушен и — пао у заборав из кога су га пробудили археолози пре пола века.

ПОДВИЗИ ЈЕДНОГ ОБАВЕШТАЈЦА

ИЗ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Достављајући планове база за лансирање V-1, један Француз спасао је Лондон од потпуног уништења

Био је октобар 1943. године. Јутарње сунце се пробијало кроз дрвеће а човек је ишао опрезно као мачка, јер су и најмањи шум у шуми и на пропланцима могле да чују немачке уши, увек приправне да га ухвате.

Француз Мишел Олар се спремао да тајно пређе швајцарску границу. Помало дежмекаст, са џаком на леђима и секиром у руци, личио је на правог дрвосечу од педесетак година.

До пред рат је био цртач у индустрији а онда постао обавештајац. Швајцарску границу је прешао већ 49 пута носећи увек са собом војна обавештења за Енглезе. Његови сарадници и он су прецизно означавали места где се налазе базе немачких авиона у Француској и основни план подморница у Болоњи, као и кретање читавих немачких дивизија.

Међутим, ниједно тајно обавештење није се могло упоредити са овим које је сад носио у торби међу кромпирима. Био је то важан документ који је требало да спасе не само Лондон од тоталног разарања већ и да скрати читав рат за неколико месеци. Носио је снимке положаја са којих ће Немци да лансирају своје летеће V-1 бомбе.

Наједном је почео да трчи. Нашао се ускоро пред бодљикавим жицама које су раздвајале Француску од Швајцарске. Прво је бацио секиру преко жица а затим џак и одједном осетио да га је неко шчепао за колено. Био је то огроман немачки полицијски пас.

Чврсто га је држао за ногу и Олар није могао ни да се покрене. Знао је да мора да га се ослободи, јер су се свакако у близини налазили и људи којима је он припадао. А са собом никад није носио оружје да не би побудио сумњу ако би га случајно претресли. Ухватио га је страх. Почео је погледом да претражује около не би ли нашао нешто чиме би разјапио чељусти пса. Нашао је један дебели штап и покушао да га угура сасвим у његово ждрело. Читав минут се није ништа догодило, а затим је пас липсао угушен.

Олар је с муком успео да се пробије кроз бодљикаву жицу и да се дочепа свога џака, али је тада угледао једног швајцарског војника како му иде у сусрет с напереном пушком. Само, овај није нишанио њега већ два немачка војника која су се спремала да пуцају на Олара. Немци су одмах бацили оружје и удаљили се гунђајући.

Савезнички авиони су одједном почели да нападају места одакле су имали да буду лансирани V-1. За пет недеља 73 полазне тачке су разорене, а друге су биле оштећене и неупотребљиве. Немци су правили друге, али мање, и ускоро је захуктали план нациста да разруше Лондон спласнуо.

Од 50.000 бомби на циљ је стигло само 2.500 и то не крајем 1943. године, у време када би оне измениле ток рата, већ средином 1944 — кад је већ било сувише доцкан.

Мишел Олар, један од најистакнутијих обавештајаца у другом светском рату, све је радио самоиницијативно. Нико од њега није ништа тражио. Нико му у послу није помагао. Кад је ишао да преда неко важно обавештење сам је прелазио границу без радија, без падобранаца, без иједног курира.

После уласка Немаца у Париз, кад су Оларови послодавци почели да сарађују с непријатељем, он је осетио да је дошао одлучујући час. Изостајао је с посла уместо да протестује и доцније је променио струку — постао агент једног фабриканта дрвеног угља. Овај му је позив био од неоцењиве користи. Често је одлазио у шумовите пределе око швајцарске границе и никоме то није било сумњиво, јер је он тамо, наводно, тражио налазишта дрвеног угља.

Једног дана покушао је да пређе границу која је била добро чувана — да би се ставио у службу Енглеза као обавештајац. Приликом другог покушаја је тек успео. Енглези су од њега затражили да их обавештава о покретима војних јединица.

Следеће три године, Олар није знао за одмор. Имао је жену и троје деце које је необично волео, али их је ретко виђао да им не би правио неприлике. Временом је придобио за свој посао доста Француза, углавном беспосличара, возача камиона, келнера и угоститеља. Почео је да ради са пет људи а на крају рата их је имао 120. Двадесеторицу су Немци стрељали, а многи су били рањавани.

Његов највећи подвиг — откриће места одакле полазе V-1, почео је у августу 1943. године у Руану. Један од његових људи је чуо једном у кафани разговор између два предузимача о великом раду који треба да изврше за рачун Немаца. Највише га је зачудило што су помињали велике количине бетона.

Сутрадан по пријему овог обавештења Олар је отишао у Руан. Скромно обучен у црно одело ушао је у једну канцеларију за пријем радника и изјавио да се у име једне протестанске организације интересује за духовни живот њихових људи. Показао је неколико библија и упитао да ли заиста то предузеће ради у овом крају. Рекли су му да се једно налази у Офреу, 30 километара удаљено од Руана.

После једног сата у Офре је стигао човек у плавом радничком оделу. Али није знао на коју страну да пође — четири пута су водила са главног трга.

Пошао је првим, другим и тек је четврти био онај прави — наишао је на пропланак где је радило неколико стотина радника око ливења бетона и подизања грађевине.

Не јављајући се никоме он се увукао међу раднике — пришао једним колицима, напунио их циглама и повезао. Нико га није зауставио. Готово нико од радника није знао француски, а они који су натуцали рекоше му да граде гараже. Њему је одмах било јасно да није у питању то — јер зашто би се гараже градиле толико далеко од вароши?

Бетонско постоље дуго 45 метара које се пружало преко површине највише је зачудило Олара. Извадио је компас и открио да је оно окренуто ка Лондону. А кад је дознао да Немци ове људе терају на непрекидни рад у три шихте, послао је о томе извештај енглеској обавештајној служби.

Савезнички шефови су били јако забринути због ових немачких припрема. Стигла су нејасна обавештења из Пинеминда о „једној врсти авиона без пилота" која се усавршавала. На плажи у Борнхолму, један Данац је нашао отпатке неког оружја које је „пало с неба".

Спремала се очевидно нова офанзива али о њеној природи и важности савезници ништа нису знали. Оларов извештај је зато дошао као бомба. Добио је наређење да сву пажњу концентрише на ову загонетну немачку изградњу.

И Олар се са своја четири агента дао на посао. Обилазили су северну Француску на бициклима и за три недеље открили више од 60 оваквих позиција за испаљивање. Половином новембра су пронашли још 40, а све су се налазиле на површини паралелној са обалом и све биле уперене право на Лондон. Али, о чему се радило?

Једног дана њему препоручише неког младића по имену Роберт, који је такође желео да ради против Немаца. Олар га запосли на аеродрому, а Роберт наговори свог пријатеља Андреа, да ради ту прво као волонтер а затим га је посао одвео на једно чудно градилиште у Боа-Каре. Осам дана пошто се примио посла Андре је предао Олару извештај и дао му снимке планова које успео да види.

Иако није био строг, Олар је на своје сараднике вршио притисак. Ту је био неумољив. Наредио је Андреу да се дочепа снимка целокупног плана. У противном, сматраће га војним дезертером..

Андре је прихватио задатак. Немац, одговоран за планове, држао их је у унутрашњем џепу свог шињела који је носио чак и у канцеларији. Скидао га је једино у девет сати ујутро кад је ишао да се умије.

Неколико дана је Андре мотрио колико траје ово јутарње одсуство и утврдио да се оно креће од 3 до 5 минута. Једног јутра, кад је Немац изашао, Андре је брзо ушао у његову канцеларију да сними план. Крајем недеље, по савету Олара и употребљавајући једну медицину коју му је овај дао, Андре поче да се жали на болове у стомаку. Немачки лекар је био неповерљив, али кад је болесник почео да повраћа дао му је дозволу да оде у Париз и јави се свом лекару.

Пошто је предао податке о базама, Олару је стигао телеграм адмиралитета из Лондона: „Примили. Све у реду! Честитамо вам!"

Од напорног рада он се осећао уморан, уморан услед сталне стрепње, уморан од страха. Енглези су му саветовали да продужи свој боравак у Швајцарској и он је већ дошао у искушење да то уради. Али помисао: на шефове станица који су ризиковали свој живот мењајући ред вожње војних возова, на људе који су се тајно увлачили у бродоградилишта, на оне који су висили на звоницима цркава — падала му је тешко.

Зато се вратио у Француску. Неколико месеци касније због неопрезности једне његове сараднице ухапшен је у кафани. Од тројице који су с њим ухваћени један је умро у концентрационом логору, а друга двојица су пуштени после три месеца затвора. Олара су страшно мучили, али није никог одао. Ниједан доказ нису успели да прибаве против њега и зато га нису стрељали, али су га послали у концентрациони логор у Нојенгаму.

Рат се ближио крају, Немци су празнили своје логоре и заточенике бацали на дно бродова које су пуштали да плове морима надајући се да ће их савезници потопити. Пуким случајем, Олар је у последњем тренутку пребачен на један шведски брод Црвеног крста.

Британско војно ваздухопловство послало је нарочити авион по њега да би га превезао у Лондон где је требало да прими највеће војно одликовање које се даје једном странцу. Генерал сер Брајен Хорокс, који је за време рата командовао Тридесетом британском армијом дао је о њему следеће мишљење: „Олар је неоспорно заслужио највише одликовање за своју храброст. Он је у буквалном смислу „човек који је спасао Лондон". Али, Олар је тада био на путу за своју земљу и тек је доцније примио одликовање у Паризу.

ЗАГОНЕТНЕ КРАЂЕ

Читава армија полицајаца чуваће изложбу Пикасових слика у француском месту Валорију да крадљивци не би однели неку од њих. Такође је и минхенска пинакотека у којој се налази збирка слика у вредности од милијарду марака, недавно стављена под полицијску заштиту. У многим музејима и галеријама у читавом свету предузимају се мере да се уметничке слике сачувају од крадљиваца.

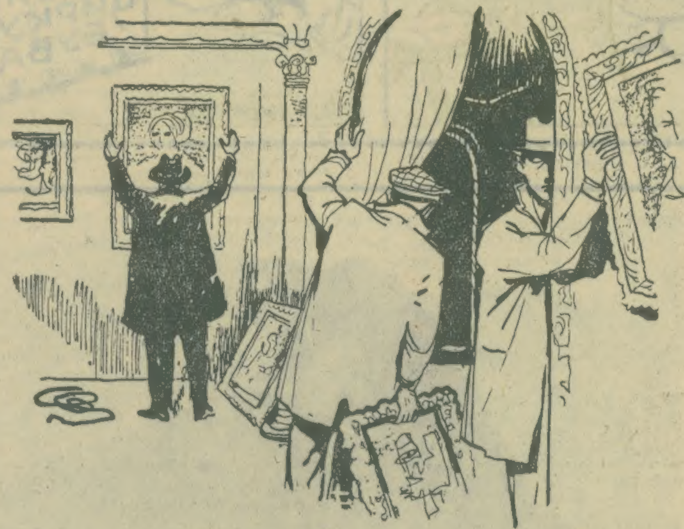
У последње време су све чешће крађе уметничких слика. Не прође ни недељу дана а да се не сазна за неку нову крађу платна Рембранта, Пикаса, Реноара и других, из галерија и музеја или из приватних збирки.

Крађе уметничких слика су отпочеле пре две године и досад нема земље у Европи која је била поштеђена тога. Прва крађа је извршена 7. септембра 1959, када је из Музеја у Хановеру нестала слика познатог холандског мајстора Адријана Броувера. Почетком децембра је непознати лопов однео из франкфуртског музеја познату малу „Венеру" Лукаша Гранаха. Пет дана касније, 13. децембра, нестала је из музеја Далемер у Берлину Рембрантова слика „Христова глава".

У 1960. години у Немачкој је дошло до нових крађа уметничких слика из музеја у Хановеру, Минхену, Диселдорфу и другим градовима.

Ни Француска није била поштеђена ових крађа нарочито њена ривијера. Организована банда крадљиваца, која још није ухваћена, систематски је бирала скупоцене слике. Неке је полиција успела да пронађе али крађе нису престале.

Прва је у Француској извршена 31. јануара 1960. године у вили „Маскури" у Вил Франс сир мер. Месец дана касније исто се догодило у „Оберж де ла Коломбо д ор" у Сен Пол де Венсехему. Том приликом су нестале 23 слике од огромне вредности, Модиљанија, Пикаса, Брака, Бифеа, Лежера, Бонара и других. У истом месту су 14. априла једном колекционару украдене 24 слике, претежно модерних уметника. Из музеја модерне уметности у Сен Тропезу украдено је 57 слика француских постимпресиониста, које су представљале две трећине збирке и њихова вредност је процењена на осам милиона франака. Месец дана касније у Екс ан Франсу украдене су слике Сезана.

Запрепашћење у уметничким круговима је представљала крађа слика из Лондонске националне галерије када су поред других нестале и чувене Гојине слике.

Ни музеј у Ротердаму није поштеђен, а крадљивци су провалили и у музеје у Мадриду, Штокхолму, Швајцарској...

Све до скора у Италији се није догодила ни једна крађа. Али су недавно из једне виле у Палерму нестала 23 рада познатих италијанских и фламанских сликара.

У стилу америчких криминалних романа и у Њујорку и Беверли Хилу су извршене крађе уметничких слика. Неки крадљивац са револвером скривеним у букету гладиола провалио је у једну вилу и однео слику велике вредности.

Крађе нису престале. Чак су постале чешће. Полицији највише задаје бриге мотив ових крађа, јер украдене слике се не могу продати пошто су добро познате. Зато се претпоставља да се платна односе за рачун приватних галерија, скривених од очију јавности.

ЛОКОМОТИВА У БАШТИ

Педесеттрогодишњи Еберхард Кениг из Еслоа, у Немачкој, створио је необичан приватан музеј. Овај пословни човек, који у својим радионицама производи разне апарате и машине, скупља прастаре моторе и справе. Али, он не жели да само нагомилава мртве предмете и зато улаже све своје знање да разне техничке реткости поново оживи.

Једна прастара жичана железница води до његове викенд кућице у брдима; један мотор на петролеј с генератором истоветан са онима какви су употребљавани на смени 19. и 20. века, даје електричну струју његовом стану, а један залива цвеће у његовом врту.

Бисер његове збирке представља једна парна локомотива из 1898. године коју је он успео да покрене тек после безбројних и напорних часова поправљања. Локомотива сада „иде" по правим шинама које је овај љубитељ техничких старина поставио у свом врту и у дворишту где му се налазе радионице. Један крак његове приватне пруге води до месне железничке станице.

АНЕГДОТЕ

НОЋНИ ГОСТ

У рану зору појавио се чувени глумац Жан Габен код председника општине малог града у чијој је близини имао летњиковац.

— Ноћас ми је дошао у кућу један сироти ђаво, гладан, дрхтећи од хладноће. Урлао је као прозебао пас. Нисам могао да будем бездушан па сам га задржао код нас.

— То нисте смели да учините! — згрануто му рече председник. — У последње време толико се скитница вуче по околини... Да ли тај момак има личну карту или бар крштеницу?

— Баш због тога сам и дошао до вас — прекиде га Габен. — Можда бисте ви могли да му издате?

— Ни говора!

— Зар му нећете издати ни онда кад вам будем казао да је мој ноћашњи гост стар свега неколико часова. Наиме, моја жена поклонила ми је ноћас — сина!

СКРОМНИ КОМПОЗИТОР

Аустријски композитор Хуго Волф (1860—1903) није се уопште занимао за приватни живот уметника јер је сматрао да су важни једино њихова дела и њихов таленат. Једном га је уредништво неког часописа замолило да им напише нешто о свом животу. Волф је одговорио: „Како се зовем — знате. Кад сам и где рођен није ни од каквог значаја. Колико ћу још живети, не знам. С дубоким поштовањем Хуго Волф!“

ШТЕДЊА

Француска позоришна глумица Мадлен Броан (1833—1900) била је позната по томе што је лако трошила новац. Њен муж је сматрао да она треба да поведе више рачуна о својим издацима и због тога јој је поклонио лепо укоричену књигу у коју ће уносити све трошкове. Увече првог дана он је узео књигу и у њој је прочитао: „Дала једном просјаку 5 франака, хлеб за храњење врабаца пола франка, разни издаци 1.000 франака!

РЕКОРДИ ЉУДСКОГ МОЗГА

Дар појединих заиста ретких људи да веома брзо и напамет решавају и најсложеније математичке задатке и проблеме представља за науку праву тајну. Још и данас ми веома мало знамо о раду људског мозга; у његове тајне треба проникнути, а оне су куд и камо недоступније од оних које крије космос.

Животи људи који су имали тај необичан дар имају много сличности мада и ту постоје изузеци. Занимљиво је да су многи од њих у најранијем детињству били заосталији од друге деце њиховог узраста, да су касно проговорили и тешко се изражавали. За Белгијанца Оскара Верхага, једног од живих електронских машина за рачунање, забележено је да се „у узрасту од 17 година изражавао као двогодишње дете“. Готово по правилу, будућа „математичка чуда“ постају у трећој години сањари: дуго остају непокретни, погледа управљеног негде у даљину. Ако су родитељи пажљиви, они обично већ тада откривају необичан дар у свом детету.

Прича се да је отац касније чувеног математичара Гауса исплаћивао суботом своје радинке сабирајући притом за сваког од њих редовну плату и награду за прековремени рад. Једном, кад је стари Гаус завршио свој обрачун, дечак, који је тада имао једва три године, рекао му је:

— Тата, рачун ти није тачан! Ево колико треба да износи укупан збир.

Отац је поново прегледао рачуне и видео да је малишан био у праву.

Чувени француски физичар Андре Ампер (1775-1836) као дете од 4 године решавао је напамет сложене рачунске задатке мада у то време још није знао ни слова ни бројке.

Међутим, Луј Флери, такође један од познатих „живих електронских мозгова“ био је до 15. године по мишљењу околине умно заостао. На њега, док је био још млађи, уопште нису утицале никакве васпитне мере тако да су га родитељи морали дати у поправни завод.

Шта се касније догађа с „чудима од рачунција“? Код већине од њих тај дар остаје до дубоке старости. Али, има случајева да мало помало овај таленат ишчезне упоредо са стицањем других, општих знања. Андре Ампер је постао велики научник али је изгубио способност рачунања напамет кад је савладао област класичне математике. Међутим, математичару Гаусу продирање у тајне математике није одузело дар да и даље решава напамет најкомпликованије математичке задатке.

Какав и колики је дар ових људи најбоље ће нам показати неколико примера.

Индускиња Шакунтале Деви могла је да за свега три или четири секунде извуче двадесети корен из броја од 42 цифре. Та двадесетосмогодишња девојка изјавила је једном:

— Ја уопште не знам границе своје способности. Никад до њих нисам стигла!

Године 1927. доктор Ости и математичар Сент-Лаге испитивали су слепог „рачунџију“ Луја Флерија. Један од задатака који су му поставили гласио је:

— Дат је један број који треба разложити на куб једног броја и један четвороцифрени број.

Број који су му прво дали био је 707.353.209. Флери је размишљао 28 секунди и дао је решење: 891 на куб и 5.238. Затим му је дат број 211.717.440. Одговор је стигао после 25 секунди: 594 на куб и 8.703.

Италијана Жака Инодија испитивали су многи математичари, па чак и једна комисија француске Академије наука чији је члан био и Анри Поенкаре. Ево само једног задатака који је Иноди решио пред комисијом: збир три броја износи 43, а збир њихових кубова 17.299. Иноди је размишљао свега неколико секунди и одговорио: 25, 11 и 7.

Међу „чудима од рачунџија“ велику популарност уживају задаци такозваног календарског израчунавања. Враћајући се у мислима кроз векове, они за неколико секунди изврше у глави стотинама рачунских радњи да би вам одговорили да сте се родили у понедељак или да је 1. јануар 180. године био у петак. При тим израчунавањима они морају да воде рачуна о преступним годинама и о промени календара која је извршена 1582. године. Они вам, на пример, могу рећи колико је секунди прошло од Неронове смрти до пада Цариграда или дана вашег рођења. Једном су два таква жива електронска мозга, Жак Иноди и Морис Дагбер, задавали један другом питања ове врсте: који ће дан у седмици бити 13. октобра 28.448.723 године?

Један од најпознатијих „рачунџија напамет“ данашњице је четрдесетседмогодишњи Француз Леборо.

— Извуците кубни корен из 3.796.416? — казали су му једном. Он је зачуђено погледао и сместа одговорио:

— Сто педесет и шест. Али то је веома просто. Дајте ми број од 15-16 цифара, то ће бити занимљивије.

— Који је дан у недељи био 20. септембра 139. године?

Иако календарска израчунавања нису његов „специјалитет“, Леборо је после 5 секунди одговорио:

— Била је субота, зар не?

Ца, била је то субота.

НЕОБИЧНА ТРАМПА

Од првог светског рата није прошло баш много година. Али се, ипак, отада много шта изменило, нарочито услови живота.

Један мали догађај из првог светског рата, ма колико изгледао људски и природан, тешко да би се икад више поновио, чак ни у сличном облику.

Било је то почетком октобра 1914. године. Јесен, она права: киша и суснежица су се смењивале.

А српске и аустроугарске трупе, уморне од борби, изнемогле и десетковане, као по договору „зариле“ су се у земљу... Једне другима испред носа тако рећи. Дубоки хладни ровови вијугали су као змије кроз планинске масиве Јагодње, Борање, Гучева, Мачковог Камена и Еминових Вода.

Иако су јединице биле тако близу, поједини делови српске војске страдали су од честих налета непријатељске артиљерије, нарочито минобацача. Зато су морали прићи противнику још ближе — да би избегли опасну артиљеријску ватру. И тако су Срби почели да копају приближнице (ровове управне на непријатељски фронт) које су се завршавале тик пред непријатељским заклонима.

Тако је дошло до неуобичајене слике на бојном пољу, чак и с гледишта ондашњих правила ратовања и услова: понегде, рецимо на Еминовим Водама и Гучеву, раздаљина између српских и аустријских ровова износила је свега 10 — 15 метара!

Међутим, као што понекад бива у рату, дошло је до затишја на читавом фронту и оно је потрајало — читав месец дана. Истина, ту и тамо, долазило је до пушкарања, тек толико „да се војници подсете да рат није завршен“.

Али то, ипак, није сметало ни једним ни другим војницима — да се поразговарају и једни другима саопште неку тренутну жељу. Већ после неколико дана Срби су тако, поред осталог, сазнали да аустроугарски војници немају хлеба, док су ови чули да су Срби слабо обучени.

Невоља, каже народ, мења и законе рата. Управо је тако било и овог пута. Притешњени нуждом, војници су тренутно заборавили да су једни пред другима противници. Једноставним знацима они су се споразумели да једни другима дотуре оно што им највише недостаје: хлеб, односно ципеле. Погодба је гласила: за два хлеба — пар нових ципела.

И почела је трампа. Најпре би аустроугарски војник бацио једну ципелу, а Србин један хлеб. Пошто би и једни и други проверили исправност „робе“ — трампа је настављена, као по некој ланчаној врпци.

Међутим то нису били само појединачни случајеви. Према тврђењу хроничара, путем трампе су се снабдевали новим ципелама сви војници Шестог српског прекобројног пука, а хиљаде аустроугарских војника хлебом...

Гњурачка одела Вернових јунака — Капетан Немо на палуби „Наутилуса" — У океанским дубинама

РАЗГОВОР С КАПЕТАНОМ НЕМО

Јунак Жил Верновог романа спуштао се са својим »Наутилусом« и до највећих океанских дубина. Наука још није достигла машту књижевника

Ако би оживеле странице познатог Жил Верновог романа „20 хиљада миља под морем" и капетан Немо сишао с мостића свог „Наутилуса" могло би да дође до веома занимљивог разговора:

— Ја више ништа немам да скривам — почео би разговор капетан. — Тајну „Наутилуса" свету је већ испричао професор Аронакс. Одгонетнуо ју је и инжењер Смит и други становници „Тајанственог острва". Поред тога, један од матроза вољом случаја напустио је мене и мој брод и такође причао о нашим необичним путовањима. О томе сте вероватно читали у књизи Артура Каротија „Наследство капетана Немо". Због свега тога спреман сам да отворено поразговарам с вама. Хтео бих да сазнам шта је наука постигла после читавог једног века, какви су бродови саграђени за пловидбу под водом.

— Наше подводне лађе спуштају се прилично дубоко — на 250 метара. Оне имају оштар вид: посади је познато какво је дно испод ње, какве је препреке чекају на путу, где пливају јата риба. И слух им је чудесан: до посаде допиру гласови риба, шумови бродских елиса, она може да води разговоре с другим бродовима на мору и подморницама удаљеним и по стотину миља и све то не излазећи на површину.

— Ја сам био сам, ја нисам имао с ким да разговарам — сетно одговара Немо — сем с гњурцима који су по морском дну сакупљали бисере које сам ја делио сиромашнима. Али, 250 метара. Зар то није мало? Мој „Наутилус" избраздао је читав океан, обишао земљину куглу. Он се спуштао на дно океана! А ви?

— Нисмо ни ми заостали за вама, капетане Немо. Вечни мрак у близини морског дна не једном су обасјавали рефлектори наших батискафа. Успели смо да проведемо 20 минута у највећој потолини океана. Испод арктичког леда прошле су атомске подморнице. Њих покреће огромна снага за какву се у ваше време није знало.

— Двадесет минута? А ја сам могао да проведем у највећим дубинама колико год сам желео. У нарочитим костимима ја и моји људи ходали смо по океанском дну, скупљали смо дарове океана, и благо потонулих бродова.

— Нас не занимају само бисери и потонуло благо, већ рудно благо у океанском тлу и огромне количине метала на његовом дну. Јер, ви то, капетане, можда и не знате али само током последњег рата на дно мора је отишло више од 20 милиона тона гвожђа и челика. Помоћу ехолота, фотоапарата и телевизије ми проучавамо дно океана. Из њега ћемо ми извући више него ви, капетане Немо. Океанска вода послужиће нам као гориво у енергетици будућности, кад наступи ера термонуклеарне реакције...

*

Талентовани романописац описао је „брод за морске дубине" какав још ни до данас није створила наука. Није узалуд Вернов „Наутилус" био недостижан идеал бродоградитеља свих времена. „Наутилус" се звала и подморница којом је Норвежанин Харалд Свердруп покушао да се пробије до Северног пола. Али, име јој није много помогло: покушај се завршио катастрофом. Тек много година касније, један други „Наутилус", већ атомски, прошао је испод поларног леда.

Али, ни америчка атомска подморница „Наутилус" није достигла подморницу капетана Немо. Заправо ,реалност још није достигла машту Жила Верна. Али, треба бити прави неверни Тома па не веровати да ће стварност ипак једном достићи машту књижевника. Јер, стваралачка мисао инжењера и техничара равна је машти и она нас вуче напред цртајући нам слике какве није могло да опише чак ни перо Жила Верна.

Буре и олује неће бити нимало страшне за путнике атомских бродова који ће пловити под водом Атлантика и Тихог океана. Оствариће се давна маштања о трансконтиненталном путу преко Леденог океана. Путници подводних атомских експреса који ће повезивати Евроазију и Америку сећи ће се у рекордно кратком времену воде Арктика — од Мурманска до обала Аљаске. Мрак поларних ноћи разбијаће огромни рефлектори атомских ледоломаца.

Капетан Немо и његови сапутници могли су да ходају океанским дном у својим скафандерима. Да ли ћемо ми икад поћи њиховим примером? Јер, у питању су огромне дубине. Било би заиста занимљиво изићи из батискафа и мало се прошетати око њега. Жил Верн, додуше, није оставио детаљан опис одела у којима су се капетан Немо и његови људи шетали океанским дном.

Суперотпорне и истовремено веома лаке легуре од којих би се могла правити гњурачка одела и за највеће океанске дубине — још нема. „Дебљина" таквог одела, чак и кад би се оно правило од најбољег челика, морала би да износи једну трећину метра. Због тога је гњурачко одело за велике дубине засад још — маштање. Али, зар се може ставити граница развитку технике? Постоји ли нада да ће и то предвиђање Жила Верна постати стварност? Безусловно.

Проћи ће године и човек ће у гњурачкој одећи од суперотпорне легуре закорачити океанским дном. Људска нога оставиће траг и у Месечевој ситној прашини и на песку најдубљег подморног кањона. Тек тада ће човек моћи да разговара на равној нози с капетаном Немом и осталим личностима Вернових романа који су у пишчевој машти још пре сто година стигли у средиште Земље, запловили космосом и заронили у највеће дубине.

СРЦЕ МАШИНЕ ЗА ПРЕВОЂЕЊЕ

Некадашњи сан научника, машине за превођење, сада су већ стварност. Оне дају нешто груб текст. Али, са малим исправкама, текст се може лепо користити. Међутим, оно што је важно преводи се знатно јефтиније, а да и не говоримо колико се брже долази до превода.

Дактилографкиња препише текст, који је потребно превести, на специјалној писаћој машини. Та писаћа машина одмах за свако слово на одговарајући начин перфорира специјалну траку. Тада се трака стави у „чаробну машину" и онда почиње да се одиграва „чудо".

Срце машине је једна стаклена плоча, која представља „аутоматски речник". Плоча унеколико личи на грамофонску плочу. Уз њену периферну ивицу налази се седамсто бразда које су концентричне и микроскопски мале. У тим браздама налазе се шифроване речи, идиоми и интерпункције језика са кога се преводи. Уз те шифроване речи, односно идиоме и интерпункцију, налазе се и одговарајуће речи језика на који се преводи. Те шифроване речи (кажемо шифроване, јер оне су тако урезане да одговарају перфорацијама на траци) изгледају као серија белих и црних тачака. Свака група тачкица представља једну реч језика са кога се преводи. Капацитет такве једне машине обухвата око 55.000 коренова речи из језика са кога се преводи.

Дакле, када једна реч језика са кога се преводи заједно са траком изиђе из машине за писање и уђе у машину за превођење, оштар зрак светлости почиње да трага преко 700 бразда за серијом црних и белих тачкица које тачно одговарају тој речи. То је слично ономе као када ми превrћемо листове речника тражећи реч чије значење желимо да сазнамо. Док је зрак управљен на бразде, плоча се окреће са 1.400 обртаја у минуту (никада не траје више од 1/30 део секунде док зрак не нађе реч). Чим зрак пронађе одговарајућу реч, одмах машина за писање која завршава овај процес откуцава одговарајућу реч језика на који се преводи.

Брзина превода сада је само ограничена на брзину којом трака улази у машину, али и на брзину којом писаћа машина на крају процеса превођења откуцава превод. Међутим, деси се да машина наиђе и на реч језика са кога се преводи, коју она не зна, тј. коју њен „аутоматски речник" нема. Ево шта се тада догађа: машина ту реч одмах откуца на оригиналном језику, дакле остане на језику са кога се преводи, с тим што је откуца црвеним словима. Машина исто тако откуца црвеним словима и особена имена или речи које би иначе требало само транскрибовати.

КАКО СУ ПОСТАЛЕ ЗАСТАВЕ

Орлови на римским стеговима, зелени бршљан на застави револуционара

Када је Камило Демулен 11. јула 1789. године подигао народ у Паризу против Луја XVI осећала се потреба за неким симболом који ће окупљати и сјединити револуционаре. Трибун је откинуо лист са једног кестена око кога се уплитао бршљан, што и данас постоји на застави револуције и тако дао читавом покрету боју природе и младости. Застава француских револуционара је била првобитно зелена.

Тек неколико месеци касније, када је Лафајет краљевској белој боји додао црвено-плаве боје града Париза постала је она тробојна. Пред националном гардом Париза он је узвикнуо тада чувене речи:

— Узмите ову заставу, она ће начинити круг око света.

Римљани су на заставама имали своје орлове, а Сарацени свилене црвене барјачиће. Неке заставе су врло старе: аустријска са комбинацијом црвене и беле боје потиче још са краљевских стегова из 1232. године, док се дански бели крст на црвеној основи није променио још од 1308. године. Данска застава је послужила као узор за шведски жути крст на плавој позадини, норвешки плаво-бели крст на црвеној основи и фински плави крст на белој позадини.

Заставе других земаља су се у току времена мењале. Холандска је данас црвено-бело-плава а некад је била наранџасто-бело-плава.

Белгијска застава настала је 1831. године када је створена и држава. Њени политичари се никако нису могли сложити да ли да одаберу фламанске или валонске боје. Најзад је направљен компромис и узета је застава града Брисла који је истовремено и валонски и фламански.

Енглески краљ Јаков I хтео је да његова застава представка симбол уједињене Енглеске, Шкотске и Ирске. Стога је 1603. године укомпоновао енглески крст светог Ђорђа, ирски светог Андреје и шкотски светог Патрика, на црвену основу и тако је настала британска застава под именом „Унион Џек".

Када су се америчке државе побуниле против Енглеске свака је имала своју заставу: на застави Масачусетса налазио се бор, на стегу Јужне Каролине змија звечарка, амблем Њујорка је био дабар, а Роу Исланда модро сидро са 13 белих звезда.

За време опсаде Бостона 1776. године побуњеници су на брду Проспект хил поболи заставу са 13 црвених и белих пруга. Конгрес је 14. јуна те године усвојио данашњу америчку заставу која је тада имала 13 црвено-белих пруга и 13 белих звезда на плавој основи. Отада је примање сваке нове државе у америчку федерацију праћено стављањем нове звезде на заставу. Аризона је 1912. године постала 48. држава а Порторико и Аљаска су повећале број звезда на 50.

Пољска бело-црвена застава има своју легенду. Два брата Чеч и Леч су кренула на југ тражећи ново поднебље да се настане. Чеч је основао Праг и своје име дао Чесима, а Леч је основао Варшаву. У предвечерје дана када је ударао камен темељац овом граду Леч је на дрвету приметио белог орла чија се контура оцртавала на пурпурном хоризонту. Те боје дао је он и пољској застави.

Црвено, бело и зелено на италијанској застави — боје су северне Италије. По Дантеу су те боје представљале симбол три главне врлине: наде, вере и милосрђа. Предвођени таквим стегом италијански студенти су се 1795. године побунили против аустријске окупације а 1861. оне су постале боје на застави италијанског уједињења.

Црна застава пирата и гусара води порекло из доба Медичија у Италији. Када би најамници изгубили запослење окупили су се под црном заставом, одметали се од власти и пљачкали градове. Исту заставу су прихватили и морски пирати. Према међународном праву тог доба црна застава, истакнута на броду, значила је да на њему влада куга.

Пет кругова на олимпијској застави представљају пет континената а црвени крст на застави Црвеног крста створен је по угледу на швајцарску заставу која има бели крст на црвеној основи. Ово је сасвим разумљиво јер је оснивач Црвеног крста био Швајцарац Динан.

ЕГИПАТСКИ ГРОМОБРАНИ

Када је амерички проналазач — самоук Бенџамин Франклин први пут ступио у Париску академију, француски математичар и физичар Д'Аламбер поздравио га је као човека који је „отео небу муњу а тиранима скиптар". Међутим, ако бисмо говорили по правди, такву хвалу пре би заслужио непознати проналазач из старог Египта који је начинио први громобран.

Улаз у египатске храмове представљала су по правилу велика врата с високим, утврђеним кулама са стране. У свакој од тих кула налазио се жлеб у који је стављана катарка чија је висина износила понекад и 30 метара.

О намени тих катарки говори један запис из трећег века пре наше ере.

„Ево високог стуба бога Едфу ... Пар катарки стоји на свом месту да би секао грмљавину у небеским висинама".

ВЕЛИКИ ДВОБОЈ ЂОРЂА РИБАРА
ИЗ ПАЛИЛУЛЕ

»Слободу« — лист мексичких револуционара покренуо је, издавао и штампао један Београђанин. У мрачној механи, у двобоју који му је наметнут он убија једног од насилника

У бурној историји Мексика, када је том пространом и напаћеном земљом диктаторски завладао 1833. године Санта Ана као председник републике, један Србин из Београда, старином из Палилуле, Ђорђе Јовановић Рибар појавио се као револуционар који се борио за слободу мексичког народа. После многих чудесних доживљаја, он се обрео у граду Мексику и покренуо свој лист под именом „Либертад” — Слобода.

Туђинац у далеком свету, сада грађанин мексичке републике, скупљао је око своје заставе: слободаре, мексичке патриоте који су се називали јоркиноси. Рибарев лист је излазио извесно време али га је мексички диктатор забранио. Само, Рибар се није предао — покушао је да га тајно штампа. Једне ноћи, међутим, уништена је штампарија и запаљена кућа у којој је становао. Већина његових пријатеља била је похапшена, међу њима и Стефан Остин, посланик провинције Тексас у мексичком парламенту.

Стефан је са својим оцем 1821. године у Тексасу основао колонију између река Бразоса и Колорада, углавном насељену дошљацима из Сједињених Држава и Европе. По њему је названо и главно насеље Остин, иначе убога фармерска варошица, са десетак брвнара и с тврђавом у којој је седела мексичка посада, са гувернером који је убирао порез више за себе него за државу.

Јоркиноси у Мексику састајали су се само тајно, на местима где је врило од света: у позоришту и арени. Кад је ухапшен Остин, Рибар је предложио друговима да се састану због договора у позоришту. Било је то опште састајалиште: ту су се обављали трговачки послови, заказивали разни састанци, виђали најразноврснији људи. Често је било много значајније оно што се збивало у ложама и партеру него на самој позорници. Свет је долазио у позориште, иако мрачно, прљаво пуно ружног и устајалог воња, да гледа друге и да буде виђен. Оно је служило свему више него уметности.

У одређеној ложи у позоришту Рибар није нашао своје пријатеље. Уместо њих седео је ту један официр из Санта-Анине гарде. Извињавајући се, Рибар је пошао из ложе, али пред вратима је приметио неколико оружаних војника. А официр се поклонио Рибару и предајући му запечаћено писмо рекао:

— Ваши пријатељи неће доћи. Морали су нагло да отпутују. Његова екселенција жели да ово писмо отворите у мом присуству. С вашим допуштењем, ја ћу чекати.

Рибар је разбио печат и развио хартију. Порука његове екселенције била је сасвим кратка: „Одмах, још ове ноћи, напустите Мексико заувек. Срећан пут и све најбоље!”

Није прошао ни један сат, а Рибар је, праћен наоружаним коњаницима, већ изашао из града.

Одлучио је да пође у Остин. Ни у једном месту кроз које је пролазио, није смео да се дуже задржава. Глас о њему стизао је пре њега. Чим би прегледале његове хартије, страже су га изводиле далеко из места. После неколико недеља заморног путовања, на домаку велике реке Рио Гранде дел Норде, Рибар се зауставио поред једне усамљене друмске механе. Већ се спуштао мрак. Савладан умором решио је да ту преноћи. Из механе се чула пијана и растргана песма.

У задимљеној просторији, осветљеној с неколико смоластих бакљи које су цврчале и капале са зидова, Рибар примети мноштво пијаних војника. У зачељу великог стола, лицем према вратима, распасан и у кошуљи, седео је крупан човек, пијанији, изгледало је, од осталих. Али кад угледа странца на вратима, даде руком знак и одједном престаде песма и вика.

Сви погледи се као приковани уставише на Рибару. Човек са зачеља, висок и снажан, устаде и упути се ка њему.

— Већ дуго вас чекамо, сењоре. Било нам је већ прилично досадно. Бојали смо се да вам се шта није десило. Али ко путује с благословом његове екселенције, њега сигурно чувају анђели.

Сам се насмеја овој својој шали, а његов смех прихватише пијано и изазивачки и остали.

— Особита ће ми бити част да вам се представим: дон Мигуел Варгас, мајор у гарди његове екселенције, а ово су моји другови, врли кабалероси, иако сваки од њих има на души понеког јоркиноса. Осећајте се угодно у нашем друштву, сењоре. А кад сване зора, сваки ће наставити свој пут: неко за рај, неко за пакао!

Рибару је било јасно: оно што Санта-Ана није хтео да учини у Мексику, препустио је својим људима тамо где буде најзгодније.

— А ово је — представи га својој дружини — сењор Пискарало. Чувајте га се, он има перце које голица. Пијмо ипак у његово здравље, али пазите да му не покисне перје.

Прасак смеха је дочекао ове његове речи а он зграби са стола два бокала и пруживши један Рибару, који је још стајао поред врата и без речи посматрао ово што се догађа, настави:

— Сењоре, у ваше здравље!

Рибар као да се тек тада прену. Руком одби бокал који му је насртљивац гурао и рече:

— Не пијем, желим само да се одморим!

Вешто искористивши тренутак кад је Рибар руком одгурнуо бокал, мајор га сам испусти тако да је изгледало да му га је Рибар избио из руке. Бокал паде и разби се. Сува земља упи црвено пенушаво пиће.

— Дођавола! — рикну разјарени мајор — Ово нас пискарало вређа као да ми нисмо друштво за њега. Пријатељи ко сме ово да отрпи?

Пијани људи поскакаше иза стола. У заглушној вици зачас се окупише око Рибара, претећи му пиштољима и ножевима. Глас мајора је све надјачао: у име својих пријатеља тражио је задовољење.

Све је удешено да Рибар буде онај који је изазвао и увредио мајора и његову дружину. Само двобој је могао да спере увреду и Рибар је морао да га прихвати. Мајор је имао право да предложи услове двобоја и његова дружина их прихвати. Свима је било јасно да је сењор Пискарало осуђен на смрт и да никад више неће прећи Рио Гранде.

Брзо је испражњена горња соба у механи: избачени су из ње столови и столице, све што би могло да омета кретање бораца. На прозорима су затворене жалузине тако да није продирао ни зрак светлости, иако је напољу била месечина.

Требало је да се одржи двобој без правила, без сведока — у сасвим замраченој просторији.

— Голи до појаса, с мачем у зубима и пиштољем са по три метка у руци, попели смо се уз степенице — причао је доцније свом животопису Рибар. — За нама су затворили и забравили врата. У одаји је била дубока помрчина. Настојао сам да се што више удаљим од противника. Кад су ми се очи привикле на мрак, разабрао сам у једном крају собе сјај мајорових очију и чуо пуцањ. Светлац барута био је довољан да разазнам непријатеља који се прилепио уза зида. Али и он је видео мене. Нови метак је пролетео поред мога ува. Опалио сам онда и ја.

У помрчини смо се вребали као пантери пре него што ћемо се шчепати зубима. Он је био вештији, боље се сналазио у мраку. Трећи метак ме је погодио у раме, а убрзо ме стигао убод мачем у бедро. Исклизнуо сам му из загрљаја.

Други метак сам испалио у правцу где сам мислио да се он још налази, а одмах и трећи. У тренутној светлости угледао сам свог непријатеља обливеног крвљу. Ишао је према мени а ја више нисам могао да се помакнем с места. Био сам исцрпљен од напетости и рана које су при сваком покрету јако крвариле.

Ударао сам мачем насумце, безумно се бранио од непријатеља кога нисам видео, али који је био ту негде поред мене. Његов мач није ударао у празно: челик је секао и шарао моје тело, а нове ране су ме пекле као ватра.

Неко је доле затресао врата. Споља су се чули пуцњи. Осетих како мој мач продире у нешто меко, дубоко и дуго и вуче ме за собом док нисам пао. Заслепила ме је светлост јер су неки људи нагрнули у собу. Било је то последње што сам видео а онда се на моје очи навукао мрак.

Рибар је тек касније у Остину сазнао шта се догодило: мајор Мигуел Варгас, заповедник гарнизона у једном месту на Рио Гранде, својом окрутношћу и насиљима изазвао је у јужним областима Тексаса гнев и одмазду фармера. Онај који је гонио Рибара био је и сам гоњен. Фармерску потеру траг је довео до усамљене механе, где је Рибар упао у клопку. Напад на механу почео је када је двобој између Рибара и Варгаса био при крају.

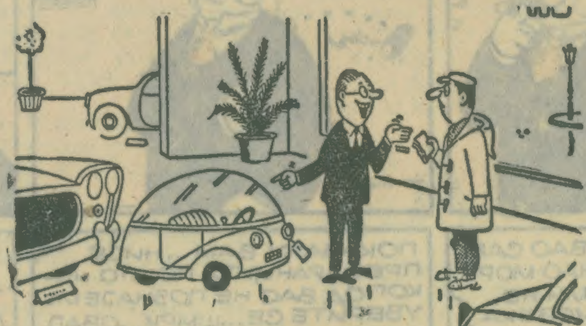
Изненађени мајорови људи убрзо су савладани, а кроз разбијена врата фармери су се попели на спрат. Хтели су да суде живом Варгасу, али било је већ касно — на поду су га нашли мртвог а поред њега неког непознатог човека који је од себе једва давао знаке живота.

Више од месец дана Рибар је био без свести, и тек онда полако почео да се опоравља од многобројних рана. Видали су га и неговали фармери из Остина, који су га прихватили као пријатеља.

Глас о Рибару пронео се надалеко. Славили су га као јунака који је ослободио земљу од крволочне немани, а он сам је био захвалан својим новим пријатељима што су му спасли живот. Тако је по трећи пут у Новом свету Рибар стекао домовину.

МАЛО СМЕХА

ДА ВАМ ГА СПАКУЈЕМ?

ЗАБОРАВИО САМ НАОЧАРИ. ПРОЧИТАЈТЕ САМИ.

ПРЕДОСТРОЖНОСТ

ДЕЦО ДОШАО САМ ДО ЗАКЉУЧКА ДА СЕ ТЕЛЕВИЗОР ИПАК ПОКВАРИО.

АВИОН ОПЕТ НИЈЕ МОГАО ДА ИСПУСТИ ТОЧКОВЕ.

ВАЗДУШНА ФУДБАЛСКА УТАКМИЦА

Прва ваздушна фудбалска утакмица у свету одиграна је недавно у Ђенови пред 20.000 гледалаца. Противници су били клубови Сампдорија и Ђенова. Сваки од ова два клуба имао је авион и — право да се њиме у ниском лету приближи противничком голу и у њега убаци лопту. Сампдорија је то постигла четири а Ђенова два пута. По чему је то ипак био ногомет? Свакако само зато што су у сваком авиону седела по два фудбалера, али они су бацали лопту рукама.

ПОСЕТА ВАВИЛОНСКОМ ТОРЊУ

Говорите ли „суахели“, „хуаза“ или „урду“ језике

Ми врло мало знамо о језицима којима се данас говори у свету Можда се нешто теоретски и зна, али ко води рачуна о томе да се данас свет служи са 3000 језика! Мало њих се наравно сматрају светским језицима а има небројно идиома којима се служе и милиони људи, па њихова имена не знају ни добро обавештени људи. Тако на пример хиндустанским, који је подељен у две групе: хиенди и урду, говори 200 милиона људи; хауза језиком, у младој држави Нигерији, говори 14 милиона људи; источно-афричким суахели језиком говори 10 милиона; а језиком квичуа, који је некад био језик Инка у Јужној Америци, говори још и сада 4 милиона људи.

Представа коју имају Европљани о распрострањености језика, често не одговара стварности. Ако неко запита који се језик сматра материнским језиком већине људи, многи ће одговорити: енглески. То међутим није тачно. Енглески, којим говори 250 милиона људи, долази тек на друго место. Испред њега је кинески, којим говори 460 милиона, а даље, после енглеског: хиндустански са 200 милиона, шпански са 150, руски са 130, немачки са 100, јапански са 95, арапски са 80, бенгалски са 75, португалски са 75, француски са 65 и најзад италијански са 55 милиона. Ови подаци нису сасвим тачни. Наведени су више ради информативности.

Године 1900. један италијански лингвиста, по имену Бартоли, упутио се на наше острво Крк да проучи прастари романски језик којим се говорило у самом граду Крку. Ту је нашао неколико старих људи који су се још служили тим идиомом и направио је забелешке о томе, али када је поново дошао после пет година, стари људи су били умрли и нико више није знао то наречје. Професор је, буквално, присуствовао изумирању једног језика.

А то се стално догађа — прастари језици се губе. Непрекидно изумире неки од 500 разних идиома којима се служе афрички црнци и 1200 индијанских наречја у западној хемисфери.

У накнаду за то настају нови језици, иако не у толиком броју у таквој распрострањености. Упечатљив пример како настаје језик пружа новојеврејски којим се говори у Израелу. Када су се први ционистички досељеници населили почетком овог века у Палестини, говорили су језиком својих бивших домовина, пољски и руски, затим јидиш, неку мешавину немачког и на крају старојеврејски, језик библије, који се употребљавао само још у духовно-литургијске сврхе. Из овог старојеврејског, развио се модеран новојеврејски језик, а језиком пророка није баш било лако изразити појмове „аутомобил“ „радиоапарат“, „дипломатија“ и слични.

Други језици, настали у овом веку, јесу „констуисани“ или „вештачки“, као есперанто, волапик, интерлингва. Интересантно је, да ниједан од тих језика није успео да продре у свет.

Од три хиљаде језака, две би отпале на мале језичке групе којима се служи још само по неколико хиљада људи, као разним папуа-наречјима, којих нема ништа мање него сто двадесет. Зато се може говорити о некој врсти „сеоских језика“, за разлику од светских, јер има свега сто језика којима говори више од милион људи. Ових сто језика могу да се расподеле у такозване „породице“, у групе код којих се утврдило да потичу од заједничког прајезика. Не мора човек да је научник па да увиди да су речи отац, мати, сестра — сродне у већини познатих језика.

Врло важна породица језика је индогермански који се протеже од северне Индије до западне Европе. У њу спадају веома различити језици; енглески, руски, ирски, грчки, арменски и хиндустански.

Друге важне породице језика су хамито-семитски, коме припадају арапски, хебрејски, берберски и урало-алтајски са турским, финским и мађарским; и тибето-кинески, у који спадају високо-кинески и тибетански језик.

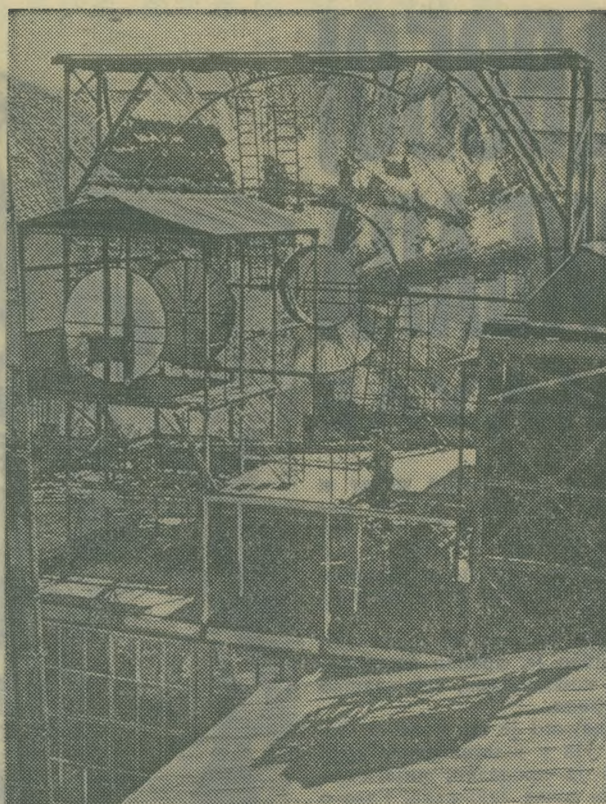
Када данас неко хоће да учи страни језик, неће сигурно учити суахели, хинду или урду, ни турски или кинески, него наравно руски, енглески, немачки или француски. Просечном човеку у Европи још дуго ће бити довољни ови признати светски језици.

Друкчије већ стоји са одговорним државницима. За њих питање који језик да уче има сасвим други смисао На пример у САД је већ такорећи постао проблем што премало америчких грађана говори руски. Школске 1959 1960. само је пет хиљада ученика и студената научило руски — а десет милиона Руса учи енглески језик. Последица је веома незгодна — у Америци нема довољно људи који могу да прате и преводе небројане чланке у руским научним листовима.

Америка такође не располаже особљем које зна афричке и азијске језике. Када је пре неколико година дошла у Либију прва америчка делегација у њој се није налазио ни један једини човек који је знао језик те земље, док је у совјетској мисији било четрнаест чиновника који су течно говорили арапски.

Што више нових народа ступа на позорницу историје тим бројнији постају и језици које треба знати.

За сада још на интернационалним конференцијама сви афрички политичари говоре енглески или француски, али са подизањем самосталности код ових народа, на томе се неће остати. Можда ће доћи време кад ће се на Западу тражити књиге за суахели и хуаза језик, као данас за енглески и француски.

ВАТРА ИЗ 6.500 ОГЛЕДАЛА

Замисао да се сунчеви зраци сакупе у једно средиште и да се из њих извуче топлотна снага није нимало нова. Још су се стари Египћани и припадници Инка служили огледалима за печење животиња које су жртвовали својим боговима.

Познати природњак Бифон, који је живео у 18. столећу, успео је да, помоћу већег броја разних огледала, сакупи и ојача сунчеве зраке толико да је њима могао да запали угаљ. А Лавоазије, познати хемичар такође из 18. столећа, успео је помоћу система огледала да изазове чак топљење кованог гвожђа. Као што се из овога види, у Француској постоји давнашња традиција коришћења сунчеве енергије као специјалног топлотног извора па се можда не би требало чудити што се та земља налази међу првима по добивању савремених резултата на овоме пољу.

Прва модерна француска сунчана пећ подигнута је одмах после рата, 1940. године у Медону. Касније је начињена друга, већа на Пиринејима о чему смо већ писали, а сада је у изградњи трећа, највећа од свих. Наша слика приказује сунчану пећ у пиринејском селу Монлуј. Она се састоји од 3.500 огледала која стварају велику топлоту тако да се њоме топи и веома тешко растопљив метал.

Сунчана пећ сада у изградњи, такође на Пиринејима, имаће 62 равна огледала. Свако ће бити велико 48 квадратних метара, колико износи површина једног двособног комфорног стана. На супротној страни ових спојених огледала налазиће се друго, џиновско огледало високо 40, а широко 54 метра, што значи да ће бити велико као зграда од 12 спратова. Са својих 1000 киловата ова сунчана пећ биће 20 пута јача од пећи у Монлују.

МЛАДА СТАРИЦА

Удовица Марта Дент залупила је за собом врата излазећи из свог стана у енглеском граду Дарлингтону а — заборавила да узме кључ од патент-браве. У кући никог није било тако да у њу није могла да уђе. Да разбије један од прозора у партеру? Никако. То стаје прилично новца. Из дворишта је један прозор на спаваћој соби на спрату био отворен. Прво да наслаже неколико већих каменова до отприлике метар висине. Тако! Одатле се успела на прозорски испуст, пола метра виши. Узверати се уз олук за одвод кишнице није баш било једноставно, али је њиме стигла до крова веш-кухиње. Мишићи на рукама нису отказали и ево је, нашла се већ на малом стрмом крову затвореног балкона. Одатле још један напор — требало је савладати једно испупчење на зиду — и удовица Марта

нашла се у својој соби за спавање, готово осам метара изнад земље.

У то су стигли ватрогасци које је узбунила нека сусетка.

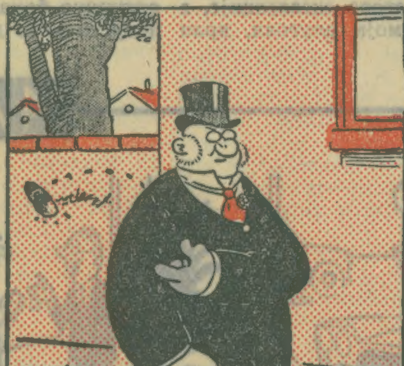
Марта Дент им је отворила кућна врата и запитала их: „Чему та бука? Зашто звоните?“

Заиста је то, са своје 82 године, веома млада старица.

ПОПАЈ

ИСТОРИЈА »УБИЦЕ КОЊА«

Фергусонов трактор био је приказан у сали хотела

Зашто писци романа чепркају по својој често врло оскудној машти да би створили своје јунаке, кад им стварност, коју они нажалост не примећују, пружа многе интересантне ликове. Такав је на пример лик Хари Фергусона, „краља трактора“. Недавно је отворен његов тестамент и читава Енглеска је остала запрепашћена. Иметак, који је цењен на десет милиона фунти износи само 83.328. А то је велика разлика. Између те две цифре лежи бурна историја овог хероја индустријске епохе нашег века, историја „убице коња“. А и њега је неко убио — вероватно последњи проналазак: „ауто године 2000“.

Умро је од превелике дозе средства за спавање. Да ли је то било случајно? Или је изгубио веру која му је раније увек помагала да преброди све кризе? У Енглеској о томе лупају главу а „краљ трактора“ је отишао у гроб заједно за својом тајном.

* * *

За време првог светског рата када је владала тешка економска криза, дошао је Фергусон, пореклом Ирац, на велику идеју, али није могао одмах да је оствари. Он је прво пустио у свет овај „слоган“:

— Највећа запрека на путу напретка је коњ! — мислећи на коња који служи пољопривреди.

— На једном поседу од пет хектара, два хектара иду само на издржавање коња — говорио је он.

Невоља је била у томе што је тај скупи коњ у почетку ипак био јевтинији него оно што је Фергусон препоручивао као замену за њега.

У Белфасту је имао велико предузеће: радионицу аутомобила. Из ње је изашао први модел трактора — родио се „Фергусон“ и Енглеска је имала разлога да се радује. Али, десило се супротно — она је јадиковала јер је Ирац хтео да наметне Енглезима нешто што се не може прихватити. Нико: ни сељак, ни фармер, ни великопоседник, није хтео да чује за ту направу на коју је требало само да се седне — па да се поља савршено обраде.

Фергусон се није заплашио. Припремио је приказивање свога трактора пред једним велепоседником, чије је интересовање желео да пробуди.

Пошто је тога дана падала киша Фергусон је своју машину возио испод једног циркуског шатора.

— Врло лепо — приметио је поседник на крају — али ја нисам навикао да орем и сејем под шатором.

Резигниран, фергусон је 1922. године прешао Атлантик. Хенри Форд старији је већ био чуо о Фергусону и његовој машини. После извесног оклевања отпослао је свога сина Етсела к њему са налогом:

— Купи ми тога човека! Та нова справа за оранице можда ће нам донети користи.

Али Фергусон се није продавао, а у то време се већ уортачио са Шерманом, фабрикантом чувених америчких тенкова. Пред други светски рат он се вратио у Енглеску где су се људима већ биле отвориле очи: великодушно му је саопштено да може у домовини изграђивати тракторе. Али је било пре касно — избио је други светски рат. Фабрике су почеле да производе искључиво оружја, а гвожђе је постало тако скупоцен материјал да је рационирано. За пољопривредне машине према томе није било материјала.

Хенри Форд никако није могао прежалити што је пропустио да овог Ирца, иначе „сјајног човека“, придобије за своја предузећа. Сада се ситуација променила и требало га је поново намамити да пређе океан.

И он је пристао. Дошло је тако до најоригиналнијег уговора који су икада склопила два човека: руковањем. Часна реч заменила је документа са потписом. Форд је, задовољан, до своје смрти говорио:

— То је био најбољи споразум који сам икада у животу начинио.

Овом необичном уговору следила је исто тако необична парница. Године 1948. када је афера продрла у јавност, објавиле су новине да ће Фергусон у балској сали хотела Клериџ приказати свој трактор! Са високог седишта машине, у беспрекорном вечерњем оделу одржао је он конференцију за штампу и објавио:

— Откако је умро стари Хенри Форд, његов унук се не држи уговора. Он додуше и даље производи тракторе, али је мој приход спао са 30 на 4 милиона долара. Зато сам одлучио да краљевство Форд тужим суду.

А да докаже како је трактор недостижна машина откотрљао се с њом преко почасних степеништа старог хотела, као да се вози по равном пољу. Директор се ухватио за главу узвикујући:

— Дошао је смак света. Овакво чудо међу нашим часним зидинама!

„Часне зидине“ су ипак издржале то скрнављење а и почасно степениште прошло је без штете. Енглези иако поштују феудални замак Клериџ били су поносни на свога Фергусона, нарочито због његовог мушког иступа против америчког краља индустрије и зато су му опростили „грешку“ што је на свет дошао као Ирац.

Од Хенри Форда млађег потраживао је 62 милиона фунти одштете. Четири године водила се борба; 60 адвоката је радило за Форда, 12 за Фергусона. Досије је нарастао као 60 дебелих романа, садржао 3 милиона речи и обрађивао 60.000 спорних питања. Када су га људи запиткивали он је обично одговарао:

— Оно што ме интересује није новац, него одржавање часне речи и заштита права малих проналазача. За њих је исход мога процеса важан.

Најзад је 9. априла 1952. године обавештен из Њујорка телефоном да је Форд осуђен да плати 3,303.570 фунти. То је било много мање него 62 милиона али је ипак „право малих проналазача“ заштићено, а одређена сума која је икад додељена у једном процесу за накнаду штете — највећа.

Фергусон је у Ковентрију изградио једно мало предузеће и заштитио га високим зидовима од радозналих очију. Инжењери су се држали тајанствено, а ипак су два бивша намештеника открила тајну на лондонској изложби мотора 1955: Фергусон спрема аутомобил који ће означити револуцију у модерној изградњи аутомобила.

— Није најтеже измислити проналазак и реализовати га. Далеко је теже знати шта ће људима требати кроз 30 година — говорио је он. А он је морао да умре па да ауто назван „фантом кола“ буде признат.

Додуше тајна још није разјашњена. Али неки новинари су јој на трагу. Причају да их је врло љубазно примио један од директора предузећа, али кад се изненада један аутомобил вратио са пробне вожње и један фоторепортер хтео да га сними, ауто је побегао фантастичном брзином у гаражу. Врата су се затворила и од снимања није било ништа. Ипак су се сазнали неки детаљи: не ради се о апсолутно новим колима, него о систему који може да се постави у свака кола, било лака или тешка.

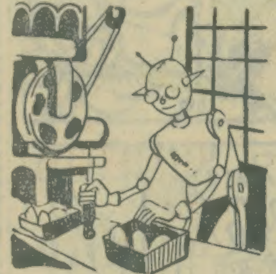
А шта то треба колима будућности? Сигурност! То је Фергусон знао још пре неколико деценија када ауто није био масовни артикл као данас и није доносио са собом опасности које повлачи напредак моторизације. Године 1962. намеравао је да прикаже своја „кола 2000“ како их је назвао. Можда је на то мислио оне вечери када је као и обично легао у кревет у 9 сати, и, као и обично — није могао да заспи. Машио се аутоматски пилула за спавање и прогутао их много. Било је то, свакако, први пут да је Хари Фергусон направио грешку у — калкулацији.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИНДУСТРИЈСКИ МОЗАК

Робота који ради помоћу радио-електронских уређаја конструисала је једна америчка компанија. Он обавља на ланчаној траци приликом серијске производње. Прстима, којима је снабдевен, он дохвати лако потребан део и поставља га на одређено место. У њему је такође уграђен и уређај помоћу кога обавља читав комплекс покрета.

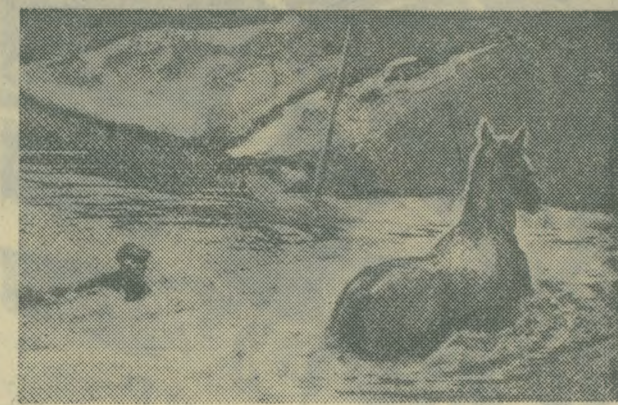
Поред овога он располаже и способношћу да наређења која прима предаје другим уређајима. Уколико дође до поремећаја у производном процесу он аутоматски то сигнализира.

Електроника је произвела први пут и електронске светлосне цеви са екраном на принципу оптичких влакана. Ова цев је у стању да

примљене слике емитује на равну површину екрана. Помоћу оптичких влакана знатно је повећана ефикасност уређаја у које се уграђују новопронађене цеви. Ефекат предаје светлосних зракова је већи за готово 7 одсто, тако да се они сада без мало потпуно користе.

СПАСЕЊЕ У ПОСЛЕДЊЕМ ТРЕНУТКУ

1. Ову причу написао је сам живот. А то је прича која доказује да човек нашег времена није толико равнодушан према бићима око себе како се то данас често тврди. Он је спреман да прискочи у помоћ стављајући на коцку чак и свој живот. У близини Еребра, у Шведској, испод једног коња одронила се обала и он се заједно с колима суновратио у море. Харалд Ларсон, шездесетогодишњи кочијаш, сместа је скочио у ледену воду да би ослободио упрегнуту животињу коју су тешка кола већ била одвукла у дубину.

2. Пресрећан, Ларсон милује свог спасеног коња по врату. На његовом лицу још се виде трагови напора и је ослободио амова, припадници службе за спасавање довукли су велику дизалицу да њоме извуку коња из воде. Међутим, уплашена животиња дивље се бранила и у том отимању ударила је свог спасиоца копитом посред лица. Најзад су помоћу провизорног дрвеног моста успели да коња, који је дрхтао од страха, довуку до обале и извуку на суво.

3. Више од три часа трајали су напори да се коњ извуче из воде. Док је Ларсон пливао крај коња, кога — велика модрица. Али, модрица ће проћи и преживљени страх ће се заборавити. Важно је да су њих двоје опет заједно и да ће кроз неколико дана поново кренути на свој свакодневни посао: превожење песка од обале до разних градилишта.

КАСАРНЕ КРОЗ ВЕКОВЕ

У најстарије време војске су биле на окупу само кад се ратовало, тако да њима нису биле потребне никакве сталне касарне. Посаде утврђених градова становале су по кулама, а гардијске јединице појединих владара смештане су у зграде које су чиниле саставни део царских, односно краљевских двораца.

Куле по утврђењима биле су, у ствари, склоништа за неколико војника, обично четири, те отуда и потиче најстарији назив за касарне: квачерна — четвороугаона просторија, спаваоница за четири војника.

Прве мирнодопске касарне изграђене су још у доба робовласничког Рима, у првом веку пре наше ере. Оне су биле намењене преторијанцима, сталним војним јединицама, које су имале задатак да обезбеђују власт императора и да држе у покорности становништво главног града. У исто време су римске легије подизале сталне, утврђене логоре у покореним провинцијама.

За време сеобе народа од IV—VI века, дошло је, поред осталог, и до рушења првих римских касарни. Нови народи продирали су, под борбом, у римско царство, рушећи пред собом и зидине касарни, синониме робовласничког Рима. А рушили су их и због тога што су им биле непотребне. Млади народи нису имали потребе за сталним касарнама јер је њихова војска становала у кожним шаторима, у логорима који су били окружени колима.

Касније, пак, за време ритера, од IX—XII века, војске су се, такође, прикупљале тек за време рата. А тада су племићи-феудалци становали у удобним скупоценим шаторима, док је њихова пратња била смештена по нимало удобним кровињарама и испод настрешница од грања и прућа. У утврђеним градовима, постојала је „градска милиција“ која је становала у својим кућама.

Слично је било и за време плаћеничких војски. И оне су биле на окупу само за време рата. У предасима борбе становале су у утврђеним логорима, а зими су се повлачиле у „зимске квартире“, по селима и градовима. Том приликом војска је пленила и пљачкала све до чега би дошла, што је за освајачке војске постало традиционално. То је, природно изазивало револт народа, па су појединци, нарочито богатији феудалци (у Италији, рецимо) почели да зидају мање касарне, обезбеђујући тиме сељаке од пљачке и разних немата. Сличне зграде јављају се у то време и у Шпанији, затим у Француској и другде.

Па ипак о касарнама у правом смислу речи може се говорити тек за време Луја XIV, који је, у жељи да створи јаку стајаћу војску, почео да зида гломазне и простране војне грађевине. Тај задатак је поверио најпознатијем архитекти свога доба — Вобану.

Такав систем смештања војске постао је отада све распрострањенији, нарочито у западној Европи.

Али грађење тих и таквих касарни значило је у исто време потпуно одвајање војске од народа, почетак дисциплине која је постигла своје „савршенство“ у пруској војсци. Дебели и високи зидови којим су биле опасане све касарне тога доба, па и многе новијег датума, биле су у некy руку гаранција војним главешинама да у војсци могу завести све оно што желе, почев од батина до тамновања у најтежим могућним условима. Бивша касарна на Петроградској тврђави, која је сада претворена у музеј леп је и поучан пример како су изгледале старе касарне.

НЕПОЗНАТИ

Драматичан сусрет у космосу с летилицом која је дошла из света удаљеног милијардама светлосних година

Један уплашени глас панично је викао у гласноговорник:

— Справа за гравитацију број 3! Зовем број 3. Овде центар за међупланетарну координацију, команданте Марвалу! Један велики непознати космички брод иде на вас великом брзином.

Марвал је у првом моменту изгледао потпуно миран, али пажљиви посматрач могао је да уочи извесну укоченост у његовом држању. После краћег времена он рече:

— У реду, видим га!

На осветљеном екрану поред њега појавила се само магловита црвенкаста мрља.

— Пилоте Арбоз, каква је путања овог брода?

— Ако не промени правац, појавиће се управо у нашој зони — одговори пилот.

— Учините нешто... зауставите га. Треба испитати намере оних који су у њему. Ступите у контакт. Можда су то космонаути из неког непознатог света, избегните инцидент. Оружје користите само у случају праве опасности.

Марвал се сети да су се сви досад непредвиђени сусрети у космосу добро свршавали. Сви су били исувише радосни што се међу собом упознају. Само, да ли ће тако бити и овог пута?

Марвал се премести за други командни пано у централној кабини и његови прсти заиграше по електронским диркама. У пилотској кабини Арбоз је нестрпљиво пиљио у екран.

— Стиже у зону! — рече спуштајући полугу.

Узнемиреност и забуна обузе обојицу. Арбоз је имао утисак да су постали невидљиви и да зато овај брод јури право на њих. У овим тренуцима постојала је само садашњост, јер је брзина њихове летилице достигла неколико брзина светлости. Тог момента слика се поквари, раздвоји, и они остадоше у зонама без простора и времена. Били су истог момента у садашњости, прошлости и будућности. Можда су и они сами путовали у више васиона одједном.

— Марвале, да ли се ово први пут догађа?

— Да, наша летилица је од свих досад најмоћнија, али признајем да много ризикујемо.

Марвал брзо погледа у таблу са инструментима и упита:

— Да ли смо сачували везу са центром?

— Не знам. Немогућно је да разазнајемо било шта док не избијемо у обичан простор — рече Арбоз са срџбом.

— Пажња! — повика Марвал — Појавио се!

Непознати је био ту: његове димензије прелазиле су све што се могло замислити. Ни Марвал ни Арбоз нису претпостављали да овај предмет налик на црну „шипку“ која се оцртавала у дну Млечног пута, може да буде космички брод. Крајеви ове дугачке „шипке“ са петоуглим одељцима од пљоснатих сочива, пламтели су леденим сјајем.

— Знају ли они где смо? — шапутао је Арбоз.

— Управо нас престижу. То је доказ да им ово није прво путовање као нама — рече Марвал. — Ако су већ решили ове проблеме онда су свакако вештији од нас.

Непознати космички брод кретао се неприметно. Сноп светлости прошара небо, а једно од окаца са кљуна постаде као усијано сунце које обасја огромну област космоса.

Арбоз се наже над екран да би на њему добио потврду о ономе што је управо читао на својим инструментима.

— Марвале, погледајте, они у сваком случају знају где су.

Огромни космички брод се сада обрну око себе.

Марвал и Арбоз се погледаше уплашено. Мада не изрекоше ни једну реч обојица су мислили исто. Да ли су непознати са брода хтели да бомбардују Земљу опасним и непознатим космичким зрацима?

Приближавали су се брзо Земљи. Марвал реши да нападну непознати брод, али му се онда учини да је боље да покушају с лукавством и рече Арбозу:

— Можете ли ми гарантовати да ће наши антирадарни екрани моћи да раде против њихових детектора. Кад му овај потврди, Марвал га упита:

— А можете ли учинити да откријете екране пре него што они на нас отворе ватру?

— Не.

— Тако сам и мислио! — и пошто је неко време испитивао екран примети: — Изгледа да сам им пронашао слабу тачку. Зрачење емитују само из окаца. Ако успемо да се поставимо на једно десетак степени према њиховом унутрашњем углу, биће онемогућени. Арбоз, можете ли да нас толико приближите?

— Нисам сигуран да на овако малој раздаљини могу да се прикрију наши екрани

— Али, морамо покушати док нас још нису видели.

Нервна напетост обузе оба човека. Арбоз, загњурен у читање инструмената, покушавао је да заборави стварност, али Марвал реши да ризикује све и рече:

— Арбоз, кад будем рекао „топ“, откријте екране а ја ћу отворити ватру. Одмах затим бежимо.

— Ви сте полудели. Зар хоћете да се наместимо њима на нишан.

— Извршите моје наређење. Да ли сте спремни? „Топ“!

Екран се осветли. Имали су утисак да ће додирнути брод. Справа за гравитацију број 3 остала је сада на милост и немилост непознатом броду, а Марвалу се време чинило бескрајно.

Одједном, скочи од страха. Непознати брод је почео да се окреће и заслепљујућим снопом осветли гравитациону справу са Земље. А онда као да даје сигнал „око“ поче да се гаси и пали. Обојица, потпуно дезоријентисани, стадоше у исти мах да траже своје заштитне наочари.

— Имам утисак — рече Марвал прибирајући се — да хоће с нама да разговарају и да су им ови светлосни сигнали у ствари Морзеова азбука. Покушајте помоћу наших фарова да им одговорите.

⋆

Требало им је више од једног васионског часа да успоставе контакт. Оно што је највише изненадило Марвала била је лакоћа којом је разумео језик људи из васионе. А и они су на чудан начин одмах схватили механизам земаљског говора. Имао се утисак да говоре истим језиком, или неким који се одмах сам преводи.

„Поздрав браћи са планете Плаво-зелене! Не бојте се, наше намере су мирољубиве и пријатељске. Ми долазимо из света удаљеног стотине милијарди светлосних година Из једног света где су наука и цивилизација на највишем ступњу у целој васиони коју ми испитујемо да бисмо успоставили контакт међу световима јер треба сви да се упознају. Да бисмо брже путовали кроз бескрајну васиону ми користимо ову земаљску путању на којој смо се срели, и тежимо да вам први сигнализирамо помоћу светлосних ултрациновских снопова, који су вас толико уплашили. Можете ли да упитате и друге да ли прихватају наш предлог о упознавању и зближавању? Ми носимо поздраве и вама и другима са свих планета у космосу које смо посетили“.

„У реду — помисли Марвал кад је пренео потврдан и одушевљен одговор Светског савета — ниједан сусрет у космосу није се никад завршио непријатно, чак, напротив!“

МАСТИЛО НАШИХ ДЕДОВА БЕШЕ БОЉЕ

Како ћемо завештати млађима наша искуства? Путем књига. Али њихов папир је данас натопљен киселином тако да кроз неколико деценија неће остати читко ни једно слово! Можда преко микрофилмова? Ни њихова трајност није проверена. Онда, можда, путем плоча и магнетофонске траке.

У сваком случају то неће бити рукописом, јер мастила XX века се растварају у води. Кроз педесет година ће избледети и неће оставити баш никакав траг. Али то није био случај с мастилом прошлих столећа. Није потребно да се позивамо на писана акта из времена, рецимо, првог српског устанка, већ је довољно да погледамо неко заостало писмо нашег деде или прадеде па да се уверимо у постојаност старих мастила.

ПИНГВИНИ ВОЛЕ АНТИБИОТИКЕ

Познато је да извесне морске алге са Антарктика садрже једну врсту снажног антибиотика. Експедиција биолога Џона Сибарта, која је испитивала чиме се хране пингвини Палмеровог полуострва, открила је у желуцу ове птице веома малу количину бактерија. Трагајући за узроцима ове појаве научници су утврдили да се пингвини хране извесним мекушцима у чијим је органима за исхрану нађено релативно много алги са антибиотичким дејством. Захваљујући овој храни пингвини врше сталну дезинфекцију желуца и црева.

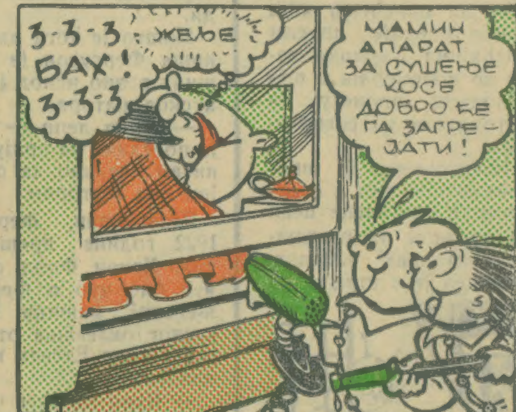

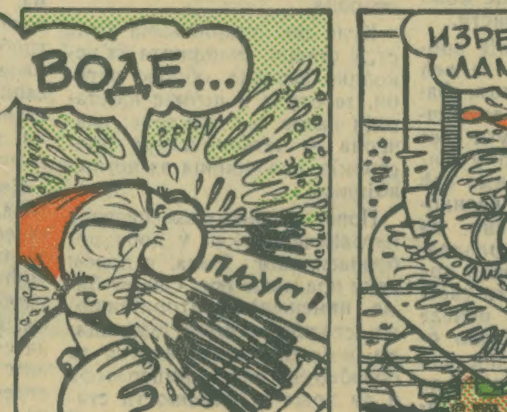

НА 70 МЕТАРА ВИСИНЕ

На слици је мост Хазелбад, на ауто-путу Франкфурт-Вирцбург, који се уздиже на 70 метара висине изнад долине широке 700 метара у масиву Шпесар.

ЗАШТО ЈЕ У КОСМОСУ НЕБО ЦРНО?

Када гледамо небо са земље оно нам изгледа плаво. Први космонаути видели су небо које је било црно. Зашто је Гагарину и Титову небо било црно а не плаво? — многи су се запитали. Одговор је једноставан. Сунчева светлост када пролази кроз густ слој атмосфере расипа се, тако да ваздушне честице рефлектују у нашем оку плаву боју. У космичком пространству нема ваздуха, а тиме ни честица које одржавају плаве и љубичасте зраке. Због тога је космонауту небо црно.

МИСТЕРИЈА ОДАГОСТА

Једна арабљанска хроника из IX века описује да у Мауританији постоји град назван Одагост. Град је био саграђен у оази. Изгледа да је имао извесну важност у средњем веку. Многи историчари су га спомињали у више махова. Последњи пут се спомиње кад су га напали и освојили Алморавиди (династија Бербера која је владала у Мароку и над једним делом Шпаније од 1.055. до 1.147. године). После тога се више ништа није чуло о њему.

Недавно је једна група професора и студената универзитета у Дакру, под вођством професора Девиса, преузела ископавања у граду Тегдаусту, који много подсећа на ишчезли град. Налази се на неких 320 километара од Гане. То одговара раздаљини „од десет дана пута" које је спомињао један арабљански хроничар. Остаци доста добро сачувани биће ускоро на површини земље. „Продирањем у разне објекте откривена је пећ за печење дувана. Међутим, лула је унета у Африку у XVII веку. Због тога су археолози преузели истраживања у још веће дубине и испод првих темеља наишли су на остатке једног старог града. Претпоставља се да је то чувени Одагост, мада предање, ни писано ни усмено није оставило прецизније податке о томе.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) врста алкохолног пића; 5) музички гудачки инструмент; 6) јеврејски књижевник (Шалом); 8) део купатила; 10) слово латинице; 12) сат, час; 13) скица, план; 15) иницијали нашег књижевника („Швабица"); 16) антропоидни мајмун; 17) јудејски цар из IX века пре наше ере; 19) боца за сода-воду; 20) врста дрвета; 22) острво на Јадрану; 23) равномерно кретање; 25) одјек; 27) набављач; 28) река у Сибиру; 29) злогласни римски цар; 30) несрећа, недаћа; 31) лична заменица; 32) река у северној Француској; 33) најпотребнији зачин; 35) једна планета; 36) наша река.

Усправно: 1) драма М. Крлеже; 2) црна креда; 3) упитна заменица; 4) хемијски знак за радијум; 5) енглески романсијер („Давид Коперфилд"); 7) име чувеног детектива у приповеткама Артура Конана Дојла; 8) место у Бачкој; 9) личност из познатог дечјег романа; 11) пребивалиште; 13) део лица; 14) знаци за обележавање бројева; 18) творац неког дела; 21) наш диригент и композитор; 23) марка аутомобила; 24) индокинески народ у Бурми; 26) врста музичког инструмента; 30) освит дана; 32) доживљај за време спавања; 34) предлог; 35) лична заменица.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) кос; 4) роб; 7) Џек Лондон; 10) ура; 11) ада; 12) бв; 13) као; 15) лу; 16) аула; 18) „Свет"; 20) Бон; 21) Лир; 22) запис; 25) Пећ; 27) оро; 29) бал; 31) Сан Марино; 34) Т(рајковић) Н(икола); 35) ако; 36) за; 37) Аден; 39) квар; 41) пол; 42) оса.

Усправно: 1) Кервуд; 2) Ока; 3) С(елма) Л(агерлеф); 4) рн; 5) ода; 6) Бодлер; 7) Џуба; 8) ова; 9) наут; 13) канап; 14) ослић; 17) лоз; 19) Вис; 23) петак; 24) Брандо; 26) Канзас; 27) Остап; 28) он; 29) би; 30) Лоара; 32) Лан; 33) рок; 38) ел; 40) во.

СТАКЛЕНА ТКАНИНА

Као што се данас чудимо Римљанима који су имали стаклене боце а нису се сетили да начине прозоре од стакла, тако ће се и наши потомци чудити нама што имамо прозоре а нисмо се раније сетили да израђујемо стаклене тканине. Још почетком 18. столећа озбиљни научници, међу којима и Реомир, изучавали су начин прављења текстила од стакла а све до недавно без изузетка се говорило: „Крто као стакло".

Данас постоје велике фабрике у којима се од специјалног стакленог праха, коме се додају разна хемијска средства, производи тесто, а од њега се добијају стакласта савитљива влакна за израду тканина. Творнице су потпуно аутоматизоване, каша се прерађује на температури од 1580 степени, а највећа одлика оваквог текстила је у томе што је несагорљив.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА...

...највиши врх Јужне Америке и читаве западне земљине полулопте није Аконкагва (7010 метара) како се доскора мислило, већ Ојос дел Саладо који је, према најновијим мерењима, висок 7035 метара.

...стари индијски лекари, као и њихове кинеске колеге, по правилу посећивали су своје болеснике ујутру.

...коњ дише само кроз ноздрве, никад на уста.

...квар зуба није тако честа појава код домаћих животиња као код људи. Сразмерно се најчешће јавља код паса, ређе код коња и преживара.

...сићушна винска мушица дроздофила за свега десет дана развије се од јајета до одрасле, крилате јединке. Само за годину дана ова мушица даје тридесет нових генерација.

...познати роман Данијела Дефоа „Робинзон Крусо" први пут је преведен код нас 1799. године.

...с површине Средоземног мора сваке године испари 3.591 кубни километар воде. Према томе, ово море испарило би потпуно за 1.185 година да ту воду не надокнађују реке (39%) и јака морска струја која из Атлантика продире кроз Гибралтар.

...лишће луцерке (детелине) спрема се у Сједињеним Америчким Државама, Кини и Северној Африци као спанаћ.

...прво српско књижевно дело за које је дат приказ на једном страном језику била је Доситејева књига „Живот и прикљученија" Приказ су објавиле једне новине у Јени 15. јануара 1785. године.

...аритметика је старија од алгебре. Код Грка се аритметиком прво бавио Талес из Милета (624-546 п. н. ере), један од седморице грчких мудраца.

...чувени дијамант „Кохинор" који припада колекцији британског крунског накита вреди толико да би се од новца што би се за њега добио читаво човечанство могло хранити два и по дана.

...чувени александријски научник Херон, који је живео у II веку пре наше ере, начинио је механичко позориште с глумцима — аутоматима.

...најстарије фреске у Европи припадају времену миноске културе која је цветала на острву Криту пре 4.000 година.

НАПРАВИ САМ

Мотор са топлим ваздухом

Овај мали мотор, ако се тако може назвати јер он ништа не вуче, може да ради, докле год га неки топлотни извор буде снабдевао енергијом. Ево како га сами можете направити:

На једном танком картону као за визиткарте, исцртајте један круг од 6 сантиметара у пречнику. На пола сантиметра од ивице са унутрашње стране уцртајте још један тачкаст круг са пречником од 5 сантиметра (погледајте наш цртеж) а трећи нека има пречник 1 сантиметар. Круг сада поделите на 8 једнаких делова да бисте добили 8 малих углова од по 40°. Пазите при прецртавању на то да тачкасте линије цртате где треба и исто тако и целе линије (ако вам је згодније можете за пробу да прекопирате и наш цртеж). Сеците онда само по тачкастим линијама, а затим по целим линијама савијте 8 малих троуглова. Неће вам бити много потребно да добијете неку врсту турбине са лопатицама, нешто налик на елису — као што се види на цртежу десно горе, а стрелица вам показује у ком смислу ће се ваш мотор окретати.

Немојте се овде зауставити јер ова једноставна површина са крилцима или лопатицама неће добро држати равнотежу. Зато је боље ако је обавијете неком врстом оквира од свиленог папира. У ствари то је једна трака широка 15 милиметара а дугачка као обим круга, а њега ћете добити (као што знате?) кад помножите пречник (6 см) са непроменљивим бројем 3,14. То ће изнети 189 мм. Тананост траке омогућиће да се она лако прилепи са мало лепка на ивицу круга.

Оставите да се осуши једно пола часа и „мотор" ће „прорадити" када кроз центар провучете једну иглу чија је глава забодена у запушач или парче плуте. С друге стране запушача, једна гвоздена жица, није важно каквог облика, држаће ваш мотор крај нечега што преноси топлоту — грејалице, радијатора и сличног. Пазите да га не ставите сувише близу топлотног извора јер ће се онда окретати исувише брзо, зато прво подесите раздаљину.

ЛЕК ЗА РУКАВИЦЕ

Настају хладни дани па ће доћи и снег и грудвање. Да вам се не би смрзле руке заштитите их рукавицама. Ако сте сачували оне од прошле године можете их сада освежити да би биле мекше. По целој њиховој површини премажите их терпентинским уљем. Оставите мало да се осуше и онда их истрљајте меком, чистом, вуненом крпом. Рукавице од јеленске коже се пажљиво чисте комадићем вате натопљеним етром.

ДОБРО ЈЕ ЗНАТИ И ОВО

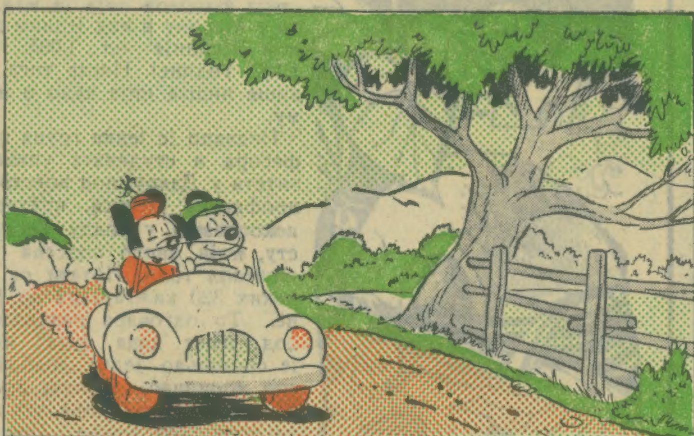
Да бисте знали колико калорија садржи које воће дајемо вам следећу табелу:

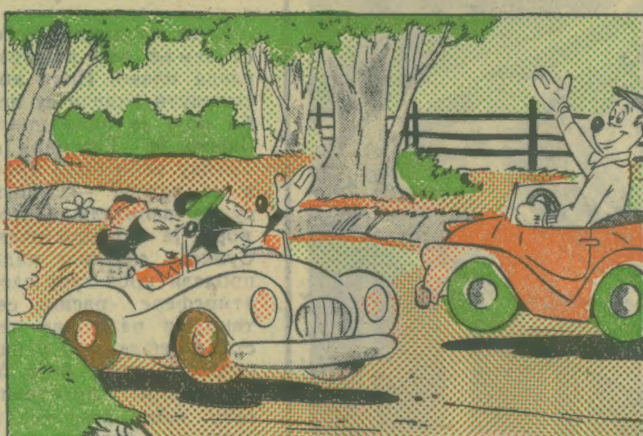
	калорија
Суви ораси	372
„ бадем	348
„ лешник	348
„ смоква	276
урма	269
„ шљива	257
Сува кајсија	262
„ грожђе	252
Свежи ораси	246
кестен	146
Свежа смоква	78
грожђе	71
банане	70
шљива	69
трешња	60
крушка	54

МАЛИ ЗОО-ВРТ

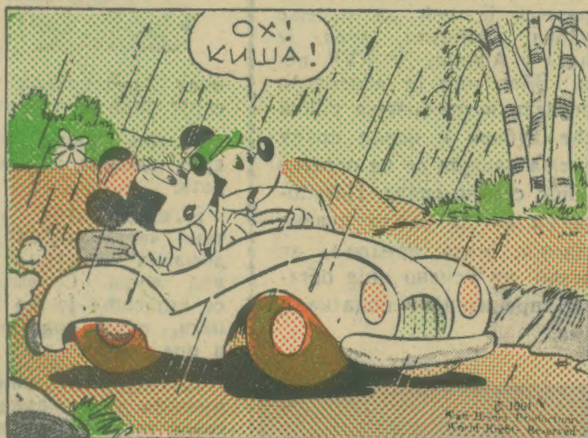
Од комада крутог ужета за сушење рубља можете начинити читав мали зоолошки врт. Неке „питомце" зоо-врта видите на слици. За гриве и везивање појединих делова употребите рафију у боји. Ако је уже сувише круто потопите га у воду, савијте га док је још мокро а затим готову животињу оставите да се осуши.

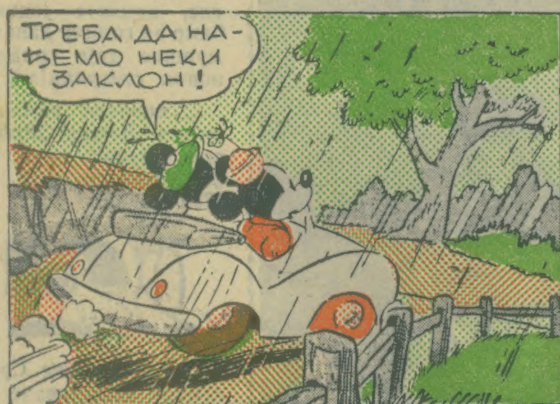

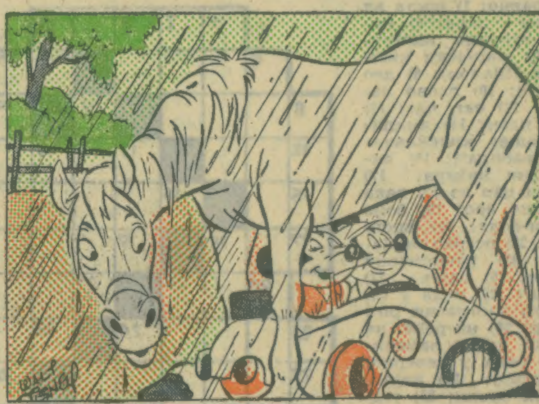

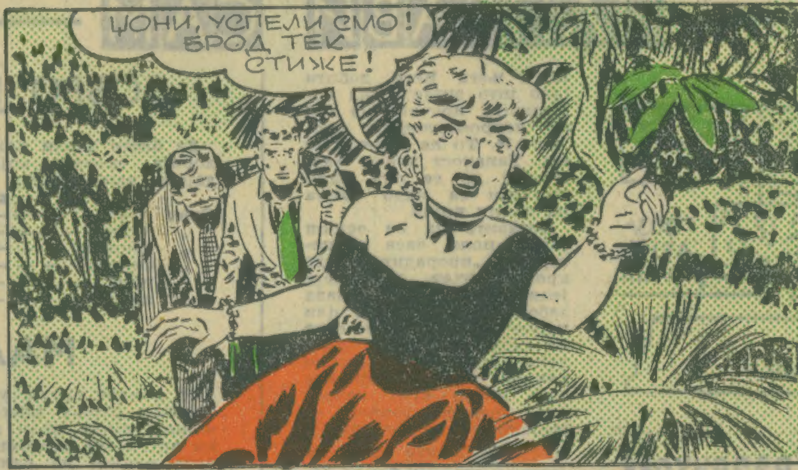

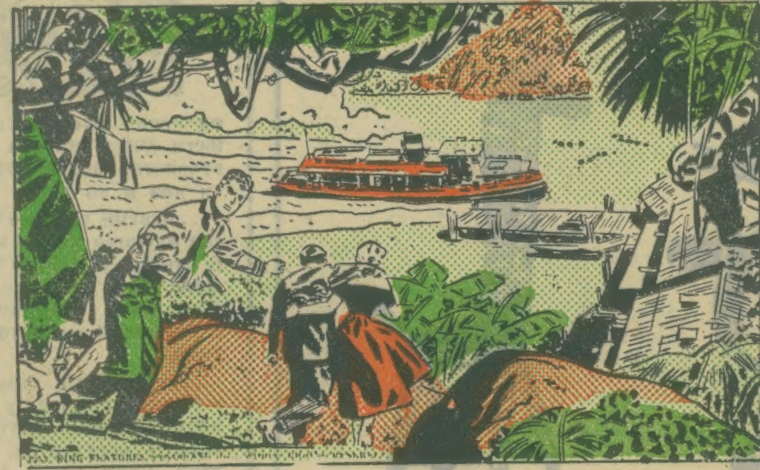

Ква-Ква!

уређује Паја Патак

НИКАКО НЕ ИДЕ

— Рајо, твој учитељ ми је рекао да му је просто немогућно ма чему да те научи — грди ујка Паја Рају.

— Па ја сам ти рекао да он и не зна ништа.

ЛЕПО ОСЕЋАЊЕ

Учитељ прича ученицима о љубави према ближњима и тражи да му наведу случајеве из свог свакодневног живота.

— Ја знам један — јавио се Влаја — пре неки дан на друму сам видео једног човека како бије своје магаре. Притрчао сам и спречио га у томе.

— Добро — похвали га учитељ. — А како се зове осећање које те је покренуло да то учиниш?

— Братство!

ПОСЛЕДЊА ЖЕЉА

— Неки мој предак је за време инквизиције осуђен на смрт — прича Шиља. — Кад су га изводили на губилиште где је већ горела ломача упитали су га која му је последња жеља.

— Да позовете ватрогасце! — замолио је он скромно.

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић. Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика" штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. Жиро рачун бр. 101 20-1-82. Поштански фах 124. Претплата за нашу земљу: годишња 900 полугодишња 450; за иностранство: годишња 1.200, полугод. 600 дин. Рукописи се не враћају.